

HEGYHÁTI JÁRÁS

valamint

BIKAL és OROSZLÓ

GYEREKESÉLY STRATÉGIA FELÜLVIZSGÁLATA

2022.03.31.

Készült az Integrált térségi gyermekprogramok
EFOP-1.4.2-16 c. pályázat beadásához

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	3
1.1. A Gyerekesély Stratégia – és Cselekvési Terv jövőképe.....	16
1.2. Főbb célkitűzések (prioritások).....	17
1.3. A Gyerekesély Stratégia – és Cselekvési Terv felülvizsgálatának célja	18
1.4. A felülvizsgálat nyilvánossága, tevékenységek, résztvevők	20
2. Helyzetelemzés	21
2.1. A beavatkozások célkitűzései	22
2.2. A Gyerekesély Program és a helyi partnerség.....	22
2.3. A Gyerekesély Stratégia és a területi, ágazati fejlesztési stratégiák viszonya	26
3. Részletes célelemzés, az elért eredmények bemutatása	28
3.1. Korai képességgondozás	28
3.2. Napközbeni ellátások	40
3.3. Közoktatás-óvoda.....	59
3.4. Általános és középfokú oktatás	67
3.5. Kockázatelemzés.....	77
4. A felülvizsgálat eredményeként javasolt kiegészítések, (elfogadott) módosítások	78
4.1. Cselekvési terv.....	79
4.2. A megvalósítás folyamata	86
5. A felülvizsgálat legitimációja.....	87
6. Mellékletek: A kompetenciamérés eredményei 2015.....	88

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Bevezetés

A Legyen az esély egyenlő-esélyteremtés a Sásdi kistérségben elnevezésű projekt 2011. jan.1-én indult a Sásdi kistérségben. Ennek részeként készült el 2011-ben és 2013-ban az MTA közreműködésével két szükségletfelmérés, 2011-ben a stratégia és cselekvési terv, melynek a felülvizsgálata 2013-ban történt meg. Jelen stratégia és cselekvési terv felülvizsgálatának alapja, forrása a 2013-as szükségletfelmérés, valamint cselekvési terv és stratégia. Megállapításaink a beérkezett adatlapok, MTA adatszolgáltatása, illetve személyes interjúk alapján készült. /pl. helyi KLIK-vezetője, szociális- és gyermekjóléti központ vezetője/.

Az egyenlőtlenségek növekedése, a középosztályt is erodáló biztonságok gyengülése és a társadalmi kirekesztési folyamatok felerősödése világjelenségek. A folyamatok következményei – élesedő populizmus, idegengyűlölet és rasszizmus, erőszakos végű konfliktusok, a demokrácia megrendülése – katasztrofálisak lehetnek. Számtalan dokumentum, kritikai elemzés, stratégia, program, karta készül nemzetközi (pl. ENSZ) és európai szinten épp úgy, mint az egyes országok szintjén, amelyek e problémák megoldását keresik vagy ígérik. Kelet- Európában, s kivált Magyarországon e világproblémák különösen markánsan jelen vannak. Ugyanakkor más országokhoz hasonlóan a kormányzat nálunk is számos írásos dokumentumban jelzi elköteleződését e problémahalmaz egyes összetevőinek kezelése iránt. Egyrészt elveket rögzítenek, amelyek valamennyire irányt mutathatnak más területek gyakorlatai, intézkedései és beavatkozásai számára. Így például az egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvény hatásai valamennyire érzékelhetőek voltak a közoktatásban, vagy a foglalkoztatásban. Másrészt – például civil szervezetek által – számon kérhető célokat tartalmaznak, ami a társadalom tagjainak közéletben való részvételét is ösztönözheti. Végül valamennyire befolyásolják a közbeszédet és közgondolkodást, ami ha mélyreható változásokat nem is hoz magával, de legalább a politikai korrektséget követelménnyé teszi.

A magyar kormány 2007-ben országgyűlési határozatként elfogadta, a „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégiáját. Alapgondolata az, hogy a (megfelelő) társadalmi beavatkozások korai életkorban megkezdett folyamatként a leghatékonyabbak. Ha ezek elmaradnak, sőt akkor is, ha ezeket nem követik az iskolákban a gyerekekhez igazodó nevelési-fejlesztési folyamatok, és a gyerekek megfelelő életkörülményeinek legalább minimális szintű biztosítása, akkor fokozatosan romlik nem csak a gyermekek jelentős részének jóléte, hanem a társadalom egészének az életminősége.

A fentiek változtatására született meg a gyerekesély program. A Sásdi kistérségben 2011-ben elkezdődött egy folyamat, hatékonyságát nagyban befolyásolta, hogy szinte a projekt befejezése előtt számos törvényi változás történt. Az egyik, hogy az önkormányzati fenntartású iskolák átkerültek a KLIK-hez./ a térségben az összes/ Emiatt már kevés ráhatása van a köznevelésre a stratégiának, cselekvési tervnek.

Ehhez kapcsolható, hogy az eredeti tervek között szerepelt, hogy a pályázat befejezése után létrejön egy kistérségi fenntartású nevelési központ, szintén a törvényi változások miatt nem volt megvalósítható.

A Hegyháti Szociális Alapellátási Központ felbomlott, helyette 4 különböző társulási formában létrejött szervezet látja el a szociális feladatokat.

Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy a kistérségi társulás megszűnt. Elkezdődött a mikro-társulások létrejötte, amelyek a saját területükben gondolkodnak. Az utóbbi azért jelent problémát, mert a "stratégiai célok elérésért a kistérség politikai vezetése a felelős, beleértve a Többcélú Kistérségi Társulás vezetőit és tagjait, a települési önkormányzatokat, polgármestereket és képviselőket. A Kistérségi Gyerekesély Bizottság megfelelő működése is csak a politikai legitimitáció mellett érvényesülhet. A politikai legitimitációt pedig társadalmi legitimitációval is alá kell támasztani." /Idézet a 2011-es Stratégiából/

Ám azokról a hatásokról sem szabad elfelejtkezni, amelyeket a gyerekesély program indított el.

A Pedagógiai Szakmai Műhely bemutatói, foglalkozásai elősegítették egymás jó gyakorlatainak megismerését, /Játszunk vagy tanulunk?; Inter"aktív" gyerekek.../, s az elhangzott előadások is elősegítették, hogy innovatív módszereket ismerjenek meg a pedagógusok. Jól példázza az új pedagógiai formák keresését, hogy ezen gyerekesély programban 2 módszer bevezetését szeretnénk megvalósítani: Komplex Instrukciós Program KIP, illetve a 7 szokás életvezetési program. A gödrei nyári napközit a pedagógusok folytatták. Az óvodák is nyitottabbak a szülők felé (szülői klub) bár a Biztos Kezdet szemlélet még nem honosodott meg.

A szociális- és gyermekjóléti szolgálat szervezésében a szakmaközi műhelymunkák folytatódtak, még ha nem is olyan intenzitással, mint a projekt idején. Valószínűleg minden társszakma jelen van, egyedül a védőnőket még mindig nehéz bevonni a szakmaközi együttműködésbe. Ez a jövő feladataira is útmutatást ad.

Átfogó jellegű közösségi szemléletű szociális munka a térségben a kisvaszari közösségi házban működött, a szakember távozása után sajnos ez a folyamat megszakadt. A szociális- és gyermekjóléti központok jelenleg ezt a feladatot nem tudják felvállalni human erőforrás miatt.

A Hegyháti Járás Esélyteremtő Programjában az esélyteremtő célkitűzései között ott találjuk azokat a javaslatokat, amelyeket a gyerekesély program is megfogalmazott: iskolaválasztási, pályaválasztási segítség, érzékenyítő programok, különböző felvilágosító munka,...

2011-ben a Gyerekesély Stratégiában a következőket fogalmaztuk meg:

A kistérség a Nemzeti Stratégia által megfogalmazott célrendszer egy részét képes saját maga, saját hatáskörében elérni. Megítélésünk szerint a kistérség nem vállalhatja a gyermekek és családjaik anyagi értelemben vett szegénységi arányának csökkentését, nem csak az országos, hanem sajnos a térségi átlaghoz viszonyítva sem az elkövetkezendő tíz évben. Ennek az az oka, hogy mind a munkanélküliség kezelésében, mind a munkajövedelmet pótló vagy a létfenntartáshoz hozzájáruló társadalmi jövedelmek elosztására nagyon korlátozott a települések ráhatása. Ugyanakkor néhány

eszközzel ehhez a célhoz is hozzájárulhat: a helyi vállalkozások helyzetbe hozása önkormányzati megrendelések esetén, a gyermekes szülők (köz)foglalkoztatásának prioritást adva, a helyi termékek helyi piacra jutásának elősegítése.

A Nemzeti Stratégia hat fejlesztés/beavatkozási területet jelöl ki, amelyeken változtatni szükséges.

A 2011-es tervezéskor a Stratégiából a következő területeket jelöltük ki:

NAPKÖZBENI ELLÁTÁSOK

- a 0-3 éves gyerekeket nevelő családok szükségleteinek megfelelő számú napközbeni ellátási férőhelyet biztosító ellátórendszer kialakítása és működtetése
- a szülői választási szabadságot lehetővé tevő alternatív napközbeni ellátások megfelelő körének működése
- 4 éves kortól minden gyermek számára jó minőségű, korszerű pedagógiai eszközöket alkalmazó óvodai férőhely biztosítása
- a 6-10 éves korosztály számára a szükségletekhez igazodó számú és jó színvonalú iskolán kívüli tanulási, sportolási és szabadidős tevékenységeket biztosító szolgáltatások működése
- a szünidők idején szükséglet szerint igénybe vehető sokszínű programok biztosítása

KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS

- rendszeres időközönként megvalósuló szűrés a gyerekek egészségi állapotáról, kognitív-, mozgás-, beszéd- és érzelmi fejlődéséről a korai és hatékony fejlesztés érdekében
- a bölcsődébe, óvodába nem járó gyerekek számára képességgondozó és –fejlesztő szolgáltatások biztosítása
- a kisgyermekkorai neveléssel foglalkozó szakemberek rutinszerű együttműködése
- a kisgyermekkorai fejlesztésre, nevelésre szakosodott szakemberek működése a korai képességgondozás intézményeiben, valamint a bölcsődékben, illetve az óvodai tevékenységbe való bevonásuk

KÖZOKTATÁS

- a hátrányos helyzetű gyerekek óvodai ellátásának biztosítása a sikeres iskolai pályafutás biztosítása érdekében,
- minden gyerek a képességeinek megfelelő szintű maximális tudással fejezze be alapfokú tanulmányait
- a kompetenciamérések eredményeiben radikálisan csökkenjen a szülő iskolázottságának, illetve a gyerek lakóhelyének meghatározó szerepe
- a sajátos nevelési igényű gyermekek meghatározó többsége a képességüknek megfelelő szakmai támogatással integrált környezetben folytassa tanulmányait
- iskolán belüli pedagógiai módszerekkel, iskolán kívüli támogatásokkal, - az iskolai sikeresség elősegítésével-, csökkenjen minimálisra a saját osztályában több évvel túlkoros gyerekek száma
- az iskolai szegregáció minden formájának megszűnése, vagy mérhető visszaszorulása,
- felkészített és tudatos pályaválasztás után radikálisan csökkenjen a középfokú oktatási intézményekben lemorzsolódók száma

- minden fiatal a képességeit maximálisan érvényesítő, piacképes tudással hagyja el a középiskolát
- Gyermekes családokat célzó személyes szolgáltatások és szakellátások fejlesztése
- szegregációmentes intézmények
- egyenlő esély a hozzáférésben
- korszerű tudással rendelkező szakemberek, a hatékonyságot előtérbe helyező, együttműködő szolgáltatások
- az ellátatlan gyerekek számának radikális csökkentése
- rugalmasság, a szükségletekre válaszoló szolgáltatások működtetése
- rutinszerűen működő szakmaközi együttműködés
- rutinszerű együttműködés a szülőkkel
- korszerű képzési és továbbképzési rendszerek bővítése
- hatékony és intenzív családmegtartó szolgáltatások biztosítása
- korszerű módszerek rutinszerű használata az iskolai konfliktusok, a családon belüli erőszak, a gyerek- és fiatalkori bűnelkövetés hatékony kezeléséhez
- az igénybevevők elégedettségének rendszeres mérése

Összefoglalva:

A kistérség három prioritást azonosított saját stratégiája vonatkozásában, melyek a következők:

- a korai képesség gondozás
- a közoktatás
- napközbeni ellátások

A fentiek alapján a kistérségi gyerekesély stratégia átfogó, 10 éves időtávú célkitűzései tehát a következők:

A kistérségben élő gyermekek, különös tekintettel a szegénységben élő, hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, tartósan akadályozott és roma gyermekek továbbtanulási esélyeinek javítása a jelenlegihez képest úgy, hogy a megyei, régiós és országos eredményekhez képest is javuljanak az esélyek. A továbbtanulási esélyek javítása az általános iskola befejezésével, a — lehetőség szerint — érettségit adó középiskola elvégzésével, a kompetenciaeredmények javulásával érhető el.

A gyermeki kirekesztés és lakóhelyi, intézményi szegregáció, valamint az életesélyeket romboló devianciák előfordulásának csökkentése.

A gyermekek és családjaik számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése annak érdekében, hogy érdemben hozzájáruljanak a szegénység és a kirekesztődés újratermelődésének csökkentéséhez.

A fenti prioritások tökéletes összhangban vannak a 2016-ban kiírt Integrált térségi gyermekprogramok /EFOP-1.4.2-16/ pályázati felhívásban megfogalmazottakkal. A teljesség igénye nélkül:

A helyi igényekre és szükségletekre reagálva a felhívás keretében megvalósuló fejlesztések átfogó célja a 2007-2013 közötti programozási időszakban indított integrált térségi gyermekprogramok továbbfejlesztése, újabb célterületekre való kiterjesztése.

Az alacsony képzettség hosszú távú csökkentése, a hátrányos helyzetű gyerekek iskolai és iskolán kívüli képesség- és készségfejlesztése, továbbtanulási arányuk növelése, a korai iskolaelhagyás csökkentése. A gyerekek továbbtanulási mutatóinak javulása.

A humán szolgáltatások minőségének javítása, valamint indokolt esetben kapacitásbővítés a támogatott hátrányos helyzetű célterületeken.

Szakemberek számának növelése, hiányzó szakember-kapacitás pótlása (pl.: iskolapszichológus, szociális munkás, gyógytornász, fejlesztő pedagógus).

A szegény családokban élő gyerekek fokozott támogatása, szocializációjuk segítése.

A járás jellemzői

A Dél-Dunántúli régióban elhelyezkedő Hegyháti Járás az ország **23. legrosszabb helyzetű** járása. A Hegyháti Járás 25 településből áll ezen felül két településnek (Bikal, Oroszló) sajátos helyzete alakult ki. Mindkét település részese volt a Sásdi Járás gyerekesély programjának. A járások kialakulásával az előbb említett két település szolgáltatásait részben a Hegyháti részben a Komlói Járásnál igényelheti. Mindkét település együttműködik az Integrált térségi gyermekprogramban, ezért a továbbiakban a Hegyháti Járás – későbbiekben: járás – mutatói mind a 27 településre értendők. Jelenleg 13449 fős¹ lakónépességű térség egyik legfőbb problémája az aprófalvas településszerkezet.

A 27 település lakosainak átlagos száma 498 fő. Három település Kisbeszterce, Varga és Palé lakónépessége már nem éri el a 100 főt, további 18 településé nem éri el az 500 főt.

A lakónépesség száma az elmúlt két évtizedben 10%-kal csökkent, jelenleg már nem éri el a 14 ezer főt. A népesség számának csökkenését a születések számának csökkenése és az elvándorlás együttesen okozzák.

A településméret mellett a térség problémája a településeken belüli és települések közötti **szegregáció**, a roma és alacsony státuszú népesség területi koncentrációja. Miközben a legtöbb gyermek ezekben a családokban születik, felnövekedésük és jövőbeni munkaerő piaci részvételük kilátástalanná válhat, amennyiben a helyzeten nem sikerül változtatni. A települések helyzetét erőteljesen meghatározza földrajzi helyzetük. Rosszabb helyzetben a főutakkal nem érintett, a központtól távolabb eső, gyakran zsáktelepülések vannak.

A szegénység előfordulásának valószínűségét mutató számított érték², az ún. szegénységi kockázati kód a 27 település közül 11 településen nagyon magas (9-10-es érték). Magas a szegénységi kockázat (7-8-as érték) további 11 településen, átlagos (5-6) pedig két település (Meződ, Mágocs). Átlag alatti, alacsony szegénységi kockázattal (3-4) mindössze két település rendelkezik; Alsómocsolád, Bikal és a járási központ, a térség egyik városa, Sásd.

A térség egy viszonylag hosszan elhúzódó válság utáni helyzetben van, amelynek mélypontja 1994-95-re tehető, és ahonnan ugyan **megindult a gazdasági fejlődés útján**, ez az út azonban korántsem mentes a zökkenőktől, hiszen **a látható fejlődés csupán a leszakadás megakadályozására elegendő, a felzárkózáshoz már nem**. Az ezredforduló táján érzékelhetően lelassult mind a hazai, mind pedig a fő exportpiacok gazdasági növekedési üteme, amelynek negatív hatása érzékelhető a társas vállalkozások saját tőkéjének visszaesésén, stagnálásán is.

A járás **vállalkozásai** inkább a mezőgazdasági vagy a szolgáltatói szektorba tartoznak. A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban 2011 óta a regisztrált vállalkozások száma 12 %-kal nőtt. A legjelentősebb vállalkozások Bikalon, Mágocson, Gödrén, Sásdon, Mindszentgodisán és Alsómocsoládon találhatók

¹ Forrás: TeIR

² Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték, amelyben az 1-es a legjobb, a 10-es a legrosszabb helyzetű településeket jelöli.

A térség **foglalkoztatási - és munkanélküliségi mutatói javultak** az utóbbi években. 2008-ban 14,8 százalékos volt a járási munkanélküliségi ráta, 2014-ben 11,96 %-os, de így is szinte a kétszerese a megyei és a Dél-Dunántúli régió mutatójának.

A Baranya Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja nyilvántartása szerint 2012-ben a **kistérségben 1472 fő munkanélkülit tartottak nyilván, a TeIR adatbázisa szerint ez az adat 2014-ben 967 fő volt.**

Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközzel támogatottak száma 2014-ben 1009 fő, ellátásban részesülő nyilvántartott álláskeresők száma 391, álláskeresői ellátásban részesülő nyilvántartott álláskeresők száma 72 fő az MTA adatszolgáltatása alapján.

Az adatok azt mutatják, hogy a munkáltatók olyan munkavállalókra tartanak igényt, akik foglalkoztatásának költsége támogatásokkal mérsékelhető, az álláskeresők jelentős százalékban a közfoglalkoztatásban helyezkednek el.

A járásban 2009 óta egyre kevesebb gyermek születik. A TeIR adatbázisa szerint 2014-ben 113 gyermek született a járásban. A fiatalkorú népesség (15 évesnél fiatalabb) időskorú népességhez (60 éves és idősebb) viszonyított arányát reprezentáló fiatalodási index értéke kedvezőbb a települések egy harmadában, míg a települések felében a lakosság elöregedése figyelhető meg.

Mindezek mellett a Hegyháti járás vándorlási egyenlege is negatív, azaz többen költöznek el a járásból, mint amennyien beköltöznek. 2014-es adatok szerint (TeIR) 787 az elvándorlások száma szemben a 772 odavándorlási adattal. Az elvándorlásban a mobilabb, jobb helyzetű, jobb munkaerőpiaci esélyekkel rendelkező lakosság érintett általában, azaz, ha az előbb bemutatott tendenciákat nem sikerül megállítani, a járásnak a jelenleginél sokkal súlyosabb problémákkal kell szembenéznie, egyre több olyan lakosa lesz, akiknek a megélhetését pénzületi és természetbeni forrásokkal kell segíteni, miközben a finanszírozás feltételei romlani fognak.

A cigány nemzetiségűek csoportja a második legnagyobb létszámú kisebbségi közösség a megyében, 2011-ben közel 17 600-an vallották magukat cigány nemzetiséghez tartozónak, 1,7-szer többen, mint tíz évvel korábban. Népelességen belül arányuk 2,6-ről 4,6 százalékra emelkedett, ez az országosan jellemzőt meghaladta, a megyék rangsorában pedig a hetedik legmagasabb hányadot jelentette. A cigány nemzetiséghez tartozók nemek szerinti megoszlása 49,5–50,5 százalék volt a nők javára. Fiatal korösszetételű népességről van szó, 26 százalékuk gyermekkorú, 41 százalékuk pedig fiatal felnőtt. A 40–59 évesek aránya 27 százalékot tett ki, az időskorúak hányada viszont alacsony (7 százalék) volt. Képzettségük jelentősen elmaradt a megyei szinttől. Amíg Baranya népességéből minden negyedik személynek volt érettségije, addig a cigány népelességet tekintve csupán minden huszonharmadiknak. A 2011. évi census szerint mindössze 173 cigány – a megyében élő összes diplomás 0,3 százaléka – rendelkezett felsőfokú végzettséggel.³

³KSH: 2011.évi népszámlálás, Baranya megye: A népesség nemzetiség szerinti megoszlása

A KSH adatai alapján a járásban 1518 fő (11%) vallotta magát cigány nemzetiségűnek. Az adatlapokon az erre vonatkozó kérdés sok település esetében kitöltetlen maradt, ezért ezekkel az adatokkal dolgoztunk. Roma kisebbségi önkormányzat 14 településen működik, ezeken a településen a lakónépességben belül magasabb a roma származásúak aránya, úgy mint Kisvaszaron (54%), Baranyajenőn (41%), Gerényesen (35%), Ágon (30%), Szágyon (28%), Ezeken a településeken működik roma kisebbségi önkormányzat is.

A fenti statisztikák különbözőségeket mutatnak az iskolák, óvodák és jegyzők által kitöltött adatlapok adataival.

Hegyháti Járásban 7 településen (a járás településeinek ¼-ében) 8 szegregátumot⁴ találunk, ahol az alacsony státuszú lakosság koncentrálódik. A helyi esélyegyenlőségi programokban csak Baranyajenő, Kisvaszar, Mágocs, Sásd és Alsómocsolád említi a szegregátumot. Érdekes módon Vásárosdombón a HEP szerint nincs szegregátum.

A gyermekek korai képességgondozása még nem elég hangsúlyos a járásban. Jó kezdeményezéseket találunk, de ezek összességükben sem elégségesek a hátrányok leküzdésére, csökkentésére. Egyetlen gyerekház működik Gerényesen, illetve a sásdi óvodában kialakított Manóház a GYEP programmal befejeződött. Helyén a 12 férőhelyes bölcsőde jött létre. A szülőkkel való kapcsolat fejlesztése érdekében több óvoda működtet szülőklubot.

Az egészségügyi alapellátásban kevés a gyermekorvosok száma. A szolgáltatások elérhetősége a kistépülésekről, kistépüléseken nem a szükségleteknek megfelelő. A védőnők szakvéleménye alapján az ellátandó gyermekek között igen magas – 30 % a veszélyeztetettnek tekinthető gyermekek aránya. **Járóbeteg-szakellátás csak a járáson kívül vehető igénybe.**

A közoktatási feladatok ellátása 9 óvodával (székhely és telephelyek) biztosított a járásban.

Az óvodába beíratott gyermekek (445 fő) 23 százaléka hátrányos helyzetű, és 36 százaléka halmozottan hátrányos helyzetű. Az SNI-gyermekek száma 13 fő, arányuk csökkenő tendenciát jelez. Az óvodák 89 százalékában az átlagos csoportlétszám meghaladja a 20 főt.

Az általános iskolai feladatellátás 6 általános iskolával (5db 1-8. osztályos és 1 db 1-4. osztályos telephely) valósul meg.

Általános iskolai oktatás a járás 27 települése közül a következő településeken zajlik: Gödre, Mágocs (Bikalon és Egyházaskozáron a mágocsi iskola tagintézménye működik), Mindszentgodisa, Sásd, Vásárosdombó.

Jelenleg 1070 gyermek jár általános iskolába. Viszonyítva 2009 adataihoz, fokozatosan csökken a tanulói létszám (2009-es Járási Tükör adatai:1277 tanuló). 2013. január 1-jétől a járás általános iskolái állami fenntartásba kerültek. A járás minden iskolájának fenntartója a Klik.

⁴ Szegregátumon olyan – jellemzően térben elkülönült vagy lehatárolható – településrészt értünk, amelyben az alacsony státuszú lakosság koncentráltan – legalább 50%-ban – van jelen. Alacsony státuszú lakosságon az aktív korú, alacsony, legfeljebb 8 általános iskolai végzettségű, rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező lakosokat értjük. Gettósodó település az, ahol az alacsony státuszú lakosok alkotják a település lakóinak döntő többségét. A szegregátumokban és a gettókban élők döntő többségben romák

A 2016-os intézményi adatközlés alapján az 1070 tanuló 20 %-a hátrányos, 35,7%-a halmozottan hátrányos helyzetű.

táblázat: Hegyháti járás – Közoktatási intézmények- HH, HHH, SNI,BTM

Név	óvodás össze- sen	HH óvodá s	HHH óvodá s	SNI óvodá s	tanulói létszá m	HH tanul ó	HHH tanul ó	SNI tanul ó	BTM tanul ó
Egyházaskozári Óvoda és Egységes Óvoda- Bölcsőde Bikal	26	0	3	0					
Mágocsi Bokréta Óvoda és Egységes Óvoda- Bölcsőde Mágocs	72	8	19	3					
Mindszentgodisai Óvoda és Egységes Óvoda- Bölcsőde	62	37	26	2					
Óvoda Gödre	19	5	4	1					
Napovi Kisvaszar	46	0	43	2					
Óvoda Tormás	22	1	17	0					
Sásdi ÁMK Óvodája és Bölcsődéje Sásd	119	15	13	2					
Várhegy Óvoda Baranyajenő	25	7	10	2					
Vásárosdombói Mesevár Óvoda	54	30	26	1					
Gödrei Körzeti Általános Iskola					108	16	50	14	1
Mágocsi Általános Iskola					332	46	61	32	35
Mindszentgodisai Általános Iskola					139	33	62	21	10
Sásdi Általános Iskola					301	103	71	15	29
Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola					190	23	139	22	21
Összesen:	445	103	161	13	1070	221	383	104	96

A HH és HHH helyzetű gyerekek számszerű összehasonlítása az elmúlt időszak adataival nem releváns, mivel a törvényi/a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénybe (a továbbiakban: Gyvt.) 2013. szeptember 1-jei hatállyal a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermek (fiatal felnőtt) fogalma és ennek megállapítása, mint a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedések egyike/ változás következtében mások a jogosultság feltételei.

A járás egyetlen középfokú intézményében, a Pécsi Szakképzési Centrum Sásdi Vendéglátóipari Szakképző Iskolában a *2016-os iskolai adatközlés* szerint 152 fő tanul, közöttük 6 fő hh tanuló, 10 fő pedig halmozottan hátrányos helyzetű.

Az SNI tanulók létszáma: 8 fő az iskolában. / 5,2 %/

A más településről bejárók száma: 139 fő. / 91 %/ A bejárók főleg Komlóról, Baranyajenőről és Dombóvárról érkeznek.

A tanulók kompetencia mérésének eredményéről nem áll adat a rendelkezésünkre.

Az iskolák teljesítőképességével kapcsolatban érdemes megvizsgálni a **kompetenciamérések** eredményeit.

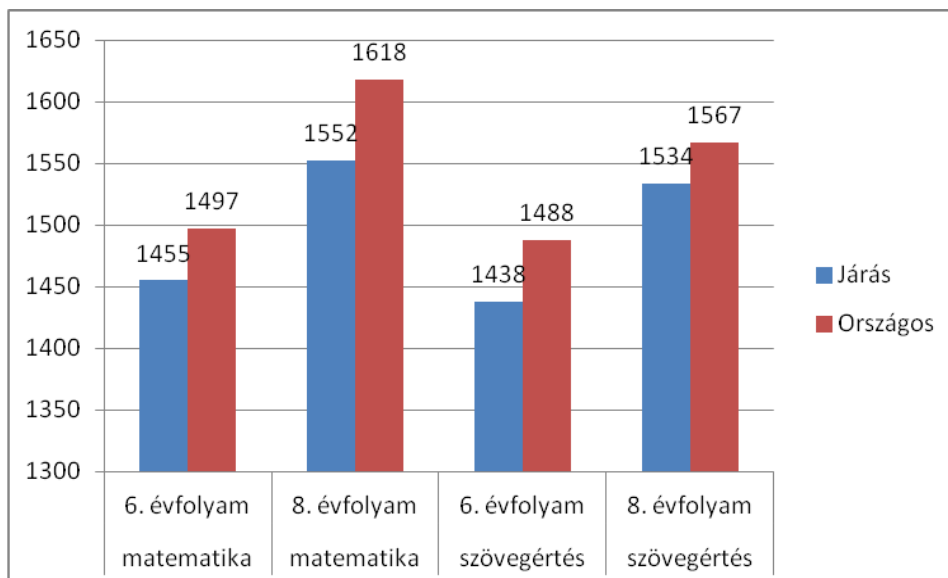
A 2015-ös országos kompetenciamérés: A járás iskoláira vonatkoztatva a következőket állapíthatjuk meg:

Két iskolában gyengébben teljesítettek a tanulók a községi iskolákhoz viszonyítva, mind matematikából, mind szövegértésből. A községi iskolákhoz viszonyítva szignifikánsan alacsonyabb az értékük. Sajnos a CSH-index adatai csak az egyik iskola esetében áll rendelkezésünkre: itt a következő eredmény született: a telephely eredménye nem különbözik szignifikánsan a várhatótól.

A 2 városi iskola eredménye sem különbözik szignifikánsan a városi iskolákhoz képest. A sásdinak a 6. osztályos szövegértésben/1507 pont, míg az országos 1488/, míg a mágocsinak a 8. osztályos matematikában lett kimagasló eredménye. /1495 pont, míg az országos 1497 pont./

Egy település iskolájában kimagasló eredmény született /országos átlaghoz is viszonyítva/ mind matematikából, mind szövegértésből. CSH-index szerint: A telephely eredménye szignifikánsan magasabb a várhatónál.

A kompetenciamérés eredményei a járásban és országosan 2015.

Forrás: Oktatási Hivatal FIT-jelentés 2015.

A Sásdi járás tanulóinak teljesítménye minden évfolyam esetében gyengébb az országos átlagoknál. A 8. évfolyamosok matematika teljesítményének átlaga 1552 pont (az országos 1618). Szövegértésük átlageredménye 1534 pont, míg az országos 1567 pont. A hatodikosok matematikai járási átlaga 1455 pont (az országos átlag 1497 pont). Szövegértésük (1438 pont). A nyolcadikos matematika sikerült a legkevésbé, s az ezen az évfolyamon írt szövegértés a legjobban.

Összehasonlítva a 2008, 2010. 2011. 2012 és 2015-ös év adatait a következőket állapíthatjuk meg:

Az adatok az intézmények teljesítményének *időbeli* alakulásában nem tanúskodnak semmilyen, statisztikailag alátámasztható változásról. Számottevő különbségek nem tapasztalhatók, enyhe ingadozásokat láthatunk mindössze, amelyek évfolyamonként, illetve évenként különböző irányban mutatnak kismértékű eltérést. A különbségek értéke akár pozitív, akár negatív irányban oly kicsi, hogy azokkal sem a fejlődésre sem a teljesítményromlásra vonatkozó következtetéseket nem lehet érvényesen alátámasztani.

Tanoda jellegű szolgáltatással jelenleg Mindszentgodisa rendelkezik, Sásdon működött tanoda 2017-ig.

A **gyermekétkeztetés** feladatkörét az önkormányzatok látják el kötelező feladatként, 2016-tól 12 településen a szünetekben is elérhető a rászoruló gyerekeknek egyszeri meleg étel elfogyasztása.

A járásban egy család-és gyermekjóléti központ működik Sásdon, és további három család-és gyermekjóléti szolgálat biztosít alapellátást. A Sásdi Család- és Gyermekjóléti Központ látja el a Hegyháti Járás 25 településén a hatósági intézkedésekhez kapcsolódó feladatokat, melyeket 2016.01.01.-től esetmenedzserek végeznek. A központ az alábbi speciális szolgáltatásokat biztosítja: Pszichológiai tanácsadás és jogi tájékoztatásnyújtás.

Családterapeuta megbízásos szerződéssel szükség esetén családterápiát, családkonzultációt tart. A központ készenléti szolgálatot működtet a hét minden napján, munkaidőn kívül, melyet az esetmenedzserek látnak el. Kapcsolattartási ügyeletet hivatalos megkeresésre, illetve magánszemély általi kezdeményezésre is biztosítanak. Sajnos az intézmény mediátorral jelenleg nem rendelkezik.

Sásdi Család- és Gyermekjóléti Központ Család- és Gyermekjóléti Szolgálat Szakmai Egysége látja alapszolgáltatások keretében az alábbi településeket: Sásd, Felsőegerszeg, Varga, Palé, Baranyaszentgyörgy, Gödre, Meződ, Váznok

Vásárosdombói Család- és Gyermekjóléti Szolgálat Egysége látja alapszolgáltatások keretében az alábbi településeket: Vásárosdombó, Tarrós, Gerényes, Ág, Tékes, Kisvaszar

Mindszentgodisa Községi Önkormányzat Családsegítő- és Gyermekjóléti Szolgálat Egysége látja alapszolgáltatások keretében az alábbi településeket: Mindszentgodisa, Bakóca, Kisbeszterce, Kishajmás, Szágy, Tormás, Baranyajenő.

Mágocsi Szociális Gondozási Központ Család- és Gyermekjóléti Szolgálat Egysége látja alapszolgáltatások keretében az alábbi településeket: Mágocs, Nagyhajmás, Mekényes, Alsómocsolád

Komló Térségi Családsegítő- és Gyermekjóléti Szolgálat látja el a központi, illetve a szolgálat feladatait is az alábbi településeken: Bikal, Oroszló.

A szükségletekhez **elégtelen** azonban a szolgáltatásokban dolgozó szakemberek száma. Tevékenységüket a probléma-orientált egyéni esetkezelés jellemzi, semmint a megelőző, preventív célú szolgáltatások.

A járás legalapvetőbb problémája a munkanélküliséget elsősorban előidéző alacsony iskolázottság. A munkanélküli személyek többsége 46,3%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel, sőt 10%-uk még azzal sem rendelkezik. Megdöbbentő, hogy a járásban az általános iskolát sem végezte el az össznépeség 1,8%-a, ami magasabb a megyei átlagnál (1,3%). Ugyancsak elmaradnak a megyei átlagtól a középfokú végzettséggel érettségi nélkül szakmai oklevéllel rendelkezők, az érettségizettek száma. Kimagaslóan alacsony a járásban diplomával rendelkezők aránya (6%).

A gyerekes családokban növekedett a csak 8 általánost végzettek aránya. A szülői várakozások ennek a folyamatnak ellentmondanak, alig 3%-a a szülőknek elégedne meg azzal, hogy gyereke csak általános iskolát végezzen.

A 2011 évben lefolytatott népszámlálás adataiból kitűnik, hogy a megye 7 éves és annál idősebb lakosainak (továbbiakban: lakosok) 3,2%-a él a Hegyháti járásban. A megye lakóinak 13,7%-a rendelkezik egyetemi és főiskolai diplomával, míg a Hegyháti járásban ez az arány 6,4 %.

Látható, hogy jelentősen elmarad a megyei átlagtól. A megye lakosságának csak a 26,8%-a fejezte be a 8. évfolyamot, míg a járásban ez 35,7 %. Ez azt tükrözi, hogy a képzettségi szintben a 8 általános iskolai végzettség jellemző a járás lakosaira. Sajnálatos tény, hogy a járásban az általános iskola első osztályát az érintett korosztály 1,8%-a nem végezte el, ami szintén magasabb a megyei átlagnál (1,2%).

Ezzel kapcsolatosan azonnal lépéseket kell tenni a felnőtt lakosság körében, ellenkező esetben a jövő nemzedék sem fog tudni tömegesen eltérni szülei sorsától.

1.1. A Gyerekesély Stratégia – és Cselekvési Terv jövőképe

Stratégia Cselekvési Terv jövőképe

- a) A gyermekszegénység elleni küzdelem területén komplex gyermek- és ifjúsági politika létrehozása és képviselete a járásban;
- b) A gyermekszegénység megelőzésének és felszámolásának kérdésköre horizontális szempontként való megjelenítése a járásban, ennek érdekében közreműködés a helyi szükségleteken alapuló – a gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének javítása érdekét szolgáló – térségi fejlesztések megalapozásában, a gyerekirodával, az önkormányzatokkal és a projekt megvalósítóival együttműködve;
- c) A családok és a térségi szereplők részvétele a gyermekszegénység megelőzését és leküzdését szolgáló stratégiai programok megalkotásában és megvalósításában a gyermekeket és családjaikat segítő szolgáltatások minőségének, eredményességének és elérhetőségének javítása.

- jelenleginek töredékére csökkentse a gyermekek és családjuk szegénységének arányát,
- felszámolja a gyermek-kirekesztés és mély szegénység szélsőséges formáit;
- átalakítsa azokat a mechanizmusokat és intézményeket, amelyek ma újratermelik a szegénységet és kirekesztést, azaz:

biztosítson egészséges életfeltételeket kora gyermekkortól kezdve,

biztosítsa a korai életkorban kezdődő fejlesztéssel a képességek jobb kibontakozását,

jelentősen csökkentse a ma sorsdöntő regionális és etnikai egyenlőtlenségeket

segítse elő, hogy a gyermekek biztonságos környezetben nevelődjenek, hogy az életesélyeket romboló devianciák előfordulása csökkenjen.

1.2. Főbb célkitűzések (prioritások)

Járási szinten az egyéb stratégiákkal való *összhang megteremtése* (Helyi Esélyegyenlőségi Program), mégpedig úgy, hogy azokat összhangba hozza a gyerekekre irányuló célokkal, intézkedésekkel.

Komplex fejlesztési irányok kijelölése, ezzel is kifejezze az érintett területek összehangolt mozgását. Lehetővé kell tenni, hogy az *egyes területeket érintő tervek egymással párhuzamosan, együttműködésben* egymás hatásait erősítve *eredményesen működjenek* a közös tervezés módszereit alkalmazva a tervezési folyamatba, a stratégiaalkotásba bevonja az érintetteket, közöttük a leghátrányosabb helyzetű családokat is, kiemelten a gyermekeket, fiatalokat és a gyermekes családokat.

„A nemzeti stratégia egy generáció alatt három átfogó célt kíván elérni

- Jelentősen, a jelenleginek töredékére csökkenjen gyermekek és családjaik szegénységének aránya, és ezzel egyidejűleg közeledjenek egymáshoz a gyermekek továbbtanulási esélyei, életkilátásai.
 - Szűnjenek meg a gyermeki kirekesztés, szegregálás és mélyszegénység szélsőséges formái, csökkenjen az életesélyeket romboló devianciák előfordulása.
- Alapvetően alakuljon át azon intézmények és szolgáltatások működésmódja és szemlélete, amelyek ma hozzájárulnak a szegénység és kirekesztés újratermelődéséhez. Ezeknek az intézményeknek és szolgáltatásoknak a mainál sokkal nagyobb mértékben kell hozzájárulniuk a gyermekek képességeinek kibontásához, ahhoz, hogy felnőttként értelmes tevékenységek révén, teljes jogú polgárként kapcsolódjanak be a társadalom életébe.”

(Az Országgyűlés 47/2007. (V.31.) OGY határozata)

1.3. A Gyerekesély Stratégia – és Cselekvési Terv felülvizsgálatának célja

A stratégia egy dinamikusan változó gazdasági, társadalmi, politikai, stb. környezetben megfogalmazott, elfogadott dokumentum. A folyamatos felülvizsgálat és visszacsatolás adja a stratégia aktualitását, megvalósíthatóságát.

A Gyerekesély Stratégia megalkotásának irányítása a Gyerekesély Bizottság feladata.

A Bizottság célja, hogy biztosítsa:

- a járás a gyermekszegénység elleni küzdelem területén komplex gyermek- és ifjúsági politikát hozzon létre és azt képviselje;
- hogy a gyermekszegénység megelőzésének és felszámolásának kérdésköre horizontális szempontként jelenjen meg a járásban, ennek érdekében közreműködik a helyi szükségleteken alapuló – a gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének javítása érdekét szolgáló – térségi fejlesztések megalapozásában, a gyerekirodával és a projekt megvalósítóival együttműködve;
- hogy megerősödjön a családok és a térségi szereplők részvétele a gyermekszegénység megelőzését és leküzdését szolgáló stratégiai programok megalkotásában és megvalósításában, elősegíti a gyermekeket és családjaikat segítő szolgáltatások minőségének, eredményességének és elérhetőségének javítását.

A felülvizsgálat célja: A cselekvési tervben meghatározott beavatkozások magvalósulási folyamatának nyomon kísérése, az eredményesség megállapítása.

Feladat:

Az intézkedésekhez kapcsolt indikátoroknak való megfelelés mértékének megállapítása.

Módszer/eszköz:

Az adatok feldolgozása.

Felelős:

Gyerekiroda, gyerekbizottság, polgármesterek, települési önkormányzatok, Család- és Gyermekjóléti szolgálat.

Gyakoriság:

Évente, az éves beszámolók részeként adott szempontsor alapján.

Cél: Minden érintett megismerhesse a programban rögzítettek teljesülését.

Feladat:

Az éves eredmények közzététele.

Módszer/eszköz:

Gyerekesély Bizottsági ülések, Fórumok (intézményi, lakossági fórum), az önkormányzat, valamint az intézmények honlapjai, helyi sajtó, intézményi hírlevelek:

Felelős:

Gyerekesély Bizottság, Intézményvezetők, esélyegyenlőségi felelős, települések polgár- mesterei.

Gyakoriság:

Évente egyszer, de jelentős események esetén többször is lehet.

1.4. A felülvizsgálat nyilvánossága, tevékenységek, résztvevők

A program elfogadását megelőzően, a véleménynyilvánítás lehetőségének biztosítása érdekében nyilvános fórum összehívása.

A véleményformálás lehetőségét biztosítja a Hegyháti Járási Gyerekesély Stratégia Felülvizsgálata program nyilvánosságra hozatala is, valamint a megvalósítás folyamatát koordináló Gyerekesély Bizottság ülésének mihamarabbi összehívása.

A nyilvánosság folyamatos biztosítására legalább évente tájékoztatják a program megvalósításában elért eredményekről, a monitoring eredményeiről a település döntéshozóit, tisztségviselőit, az intézményeket és az együttműködő szakmai és társadalmi partnerek képviselőit.

A Gyerekesély Bizottság által végzett éves monitoring vizsgálatok eredményeit nyilvánosságra hozzák a személyes adatok védelmének biztosítása mellett. A nyilvánosság biztosítására a GYEP honlapja, a helyi média áll rendelkezésre. Az eredményekre felhívják a figyelmet az önkormányzat és intézményeinek különböző rendezvényein, beépítik kiadványaikba, a tolerancia, a befogadás, a hátrányos helyzetűek támogatásának fontosságát igyekeznek megértetni a lakossággal, a támogató szakmai és társadalmi környezet kialakítása érdekében.

2. HELYZETELEMZÉS

A Hegyháti járás jellegzetes aprófalvas szerkezetű térség: a 25 településből áll, valamint Bikal és Oroszló, ezek közül 11 zsáktelepülés. A települések öt kisebb - a fejlesztés és együttműködés szempontjából jelentőséggel bíró - központ köré csoportosulnak, ezek: **Sásd - Mindszentgodisa - Gödre; Vásárosdombó, Mágocs.**

A projekt érintett célterületén korábban a Sásdi Többcélú Kistérségi Társulás (STKT) feladata volt a Hegyháti Szociális Alapellátási Központ (HSZAK) fenntartása és működtetése, logopédiai, gyógytestnevelői, nevelési tanácsadási feladatok szervezése. Mára HSZAK megszűnt, helyét és feladatkörét a Sásdi Család-és Gyermekjóléti Központ vette át. A logopédiai, gyógytestnevelői, nevelési tanácsadási feladatokat a Baranya Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Sásdi Tagintézménye látja el.

A települési önkormányzatok intézményi társulások formájában működtetik az óvodáikat. Az iskolatársulások tekintetében változások következtek be, az iskolák 2013. január 01-jétől az állam fenntartásába kerültek. Egészségügy területén a szakellátást a Dombóvári Szent Lukács Egészségügyi Nonprofit Kft. biztosítja, az orvosi ügyelet Sásdon a Központi Ügyelet, Dombóváron Emergency Service látja el.

A korábbi körjegyzőségi feladatokat a 2013. január elsejével létrehozott Közös Önkormányzati Hivatalok látják el Vásárosdombó, Gödre, Mindszentgodisa, Sásd, Mágocs településeken. A Komlói Járáshoz tartozó Oroszló települését a magyarszéki, Bikalét pedig az egyházaskozári hivatal látja el.

Más, önkormányzati együttműködések:

A célcsoport települései közül Oroszló, Tarrós, Mekényes, Alsómocsolád, Baranyaszentgyörgy, Varga, Felsőegerszeg, Vázsnok, Meződ, Palé, Kisbeszterce és Kishajmás községekben nincs kisebbségi önkormányzat. Tormás, Nagyhajmás, Sásd, Mágocs, Gödre, Szágy és Mindszentgodisa településeken a cigány kisebbségi önkormányzat mellett német kisebbségi önkormányzat is működik.

2.1. A beavatkozások célkitűzései

1. A járásban élő gyermekek, különös tekintettel a szegénységben élő, **hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű**, tartósan akadályozott és **roma gyermekek továbbtanulási esélyeinek javítása** a jelenlegihez képest úgy, hogy a megyei, régiós és országos eredményekhez képest is javuljanak az esélyek. A továbbtanulási esélyek javítása az általános iskola befejezésével, a

— lehetőség szerint — érettségit adó középiskola elvégzésével, a kompetenciaeredmények javulásával érhető el.

2. A gyermeki kirekesztés és lakóhelyi, intézményi szegregáció, valamint az életesélyeket romboló devianciák előfordulásának csökkentése.

3. A gyermekek és családjaik számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése annak érdekében, hogy érdemben hozzájáruljanak a szegénység és a kirekesztődés újratermelődésének csökkentéséhez.

A stratégiai célok elérésért a térség politikai vezetése a felelős, a települési önkormányzatok, polgármesterek és a képviselők. A Gyerekesély Bizottság megfelelő működése is csak a politikai legitimáció mellett érvényesülhet. A politikai legitimációt pedig társadalmi legitimációval is alá kell támasztani.

2.2 A Gyerekesély Program és a helyi partnerség

A szegénység komplex fogalom, újratermelődése roppant bonyolult folyamat, és ennek megváltoztatása csak a komplexitások számbavételével és kezelésével lehetséges. A komplexitás ebben az összefüggésben sokféleképpen értelmezhető. Az alábbiakban megfogalmazásra került néhány fontosabb aspektus.

- Cselekvési *szintek* sokrétűsége. Ahogyan erre már utaltunk, a szegénység és kirekesztés ellenes program megköveteli a cselekvést az országos (kormányzati, intézményi) szinteken, a lokális (településrészek, település, járás, esetleg nagyobb lokális egységek) szintjén, és a szintek közötti közvetítő mezőkben.
- Cselekvési *időtávok* különbözősége és összefüggése. Óriási különbség van a rövidtávú, a középtávú és a hosszú távú célok politikai, gazdasági és társadalmi feltételeiben, megvalósít- hatásában. Ahhoz, hogy a „rövidtáv”, ami minden percben jelen van, közelítsen – és ne távolítson – a távolibb céloktól, állandó figyelemre, érdekellentétek kezelésére, a folyama- tok sokféle követésére lenne szükség.
- Cselekvési *területek* sokasága. A tényleges változáshoz a jövedelempolitikától és lakáspolitikától az oktatási, egészségügyi intézményeken át a személyes szolgáltatásokig összehangolt változtatások- változások kellene. Az „objektív” feltételek változása mellett a viszonyok és mentalitások változ(tat)ása (pl. előítéletek csökkentése) is elengedhetetlen.

- Cselekvésben résztvevő *szektorok* komplexitása. A tervezéstől a végrehajtásig és ellenőrzésig szerepe van vagy lehet a közszférának, a magánszektornak, a programmal együttműködő szociális gazdaság szereplőinek, – a civil világnak.
- Cselekvő *szerelő* sokasága. A szereplők, az egyének számtalan összefüggésben részesei az eseményeknek. A program szempontjából alapvető kérdés, hogy milyen *kapcsolatok* jönnek létre azok között, akik a programot szervezik-csinálják, és azok között, akiknek az életén a program változtatni kíván.

Ezzel kapcsolatban olyan kérdések merülnek fel, hogy végül is „kinek a programjáról” van szó, azokról, akik kitalálták-segítik, vagy azokról, akiknek szól.

- A programban résztvevő *intézmények és szakmák* sokasága. Ennek a sokszínűségnek egyetlen kezelési eszköze van, éspedig az együttműködés – minden szinten és a szintek között. A gyermekszegénység csökkentése akkor sikerülhet, ha minden érintett intézmény, szakma és gyermekekkel foglalkozó felnőtt képes az együttműködésre, ha egyetértés tud kialakulni a gyermekek jelenét és jövőjét érintő közös értékekben, ha az érintettek képesek összeegyeztetni részérdekeiket a gyerekek közös érdekeivel.

Helyi partnerség

A program megvalósulása folyamatában a helyi döntéshozók minden településről képviseltetik magukat, a humán szolgáltatások számos szakembere, és civil szervezetek és önkéntesek is részt vesznek ezeken a programokon.

„A gyerekszegénység csökkentését célzó programok legfontosabb partnerei maguk a szülők. Az érintett szülők és a szülők általában. A gyakorló szülők, a leendő szülők és azok a felnőttek is, akik bár nem nevelnek gyereket, de megtapasztalták a szüleikkel való kapcsolat erejét.

- A gyermekszegénység csökkentésére irányuló program sikerének egyik fontos feltétele a szülőkkel való partneri együttműködés. A gyerek fejlődésének motorja a szülő. Ez minden életkorra igaz, de minél kisebb a gyerek, annál sorsdöntőbb a szülő szerepe. Csak az a gyerek érezheti magát biztonságban, akinek szüleit tisztelik, és akinek a szülei aktív szereplői sorsuk alakításának. A szülők partnerré tételének, a szülőkkel való együttműködésnek sok színtere és lehetősége van.
- Különlegesen a lehetőségei a személyes szolgáltatásokat nyújtó, a gyerekek szükségleteit szolgáló szakembereknek, védőnőknek, gyermekjóléti szakembereknek, gyermekvédelemben dolgozóknak, a családot segítő szociális munkásoknak, a sajátos nevelési igényű gyerekekkel foglalkozó szakembereknek. A szülőkkel való kapcsolat, a jobb információáramlás mindkét fél számára termékeny lehet. A gyerekek nevelésével foglalkozó szakemberek sokat tehetnek azért, hogy a szülőknél tudatosabbá váljon a gyerek életében betöltött szerepük.

- A gyerekek nevelésével foglalkozó valamennyi intézmény (bölcsőde, óvoda, iskola) fontos feladata a szülőkkel való együttműködés kialakítása. Különös a jelentősége ennek a kapcsolatnak a

kedvezőtlen körülmények között élő családok esetében, ahol a szülők ma gyakran élik meg kiszolgáltatottságukat.

- Számos civil szervezet érdekelt a családok és gyermekek helyzetének javításában. A Programba való aktív bekapcsolódásuk előreviheti a szegénység elleni küzdelem megvalósulását. A szociális érzékenység és a társadalmi részvétel mintáinak kialakulása gyermekkorban kezdődik. Ez a spontánul is kialakuló érzékenység fokozható azzal, ha a gyerekeket is bevonjuk a társadalmi egyenlőtlenségek, a szegénység kérdésével foglalkozó beszélgetésekbe és programokba. Az osztályokon belüli integráció minden formája előre viszi ezt a folyamatot.

A Gyerekesély Stratégia kommunikációjának megteremtése:

Érintettek	Járási szint	Települési szint
Döntéshozók		<ul style="list-style-type: none"> • Települési önkormányzatok testületeinek fórumai, kiadványok terjesztése falunapokon.
Gyerekesély Bizottság	<ul style="list-style-type: none"> • Szakmaközi hálózat ülései 	Műhelytalálkozók a jelzőrendszer szakembereivel.
Gyerekek	Gyereknapok ortrendezvények, projektek, rajzversenyek	<p>Intézményi fórumok, edzések, szabadidős tevékenységek, gyermek- és diákönkormányzatok, parlamentek</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyerekek esetében speciális formák: rajz, drámajáték, pünkösdi királyság, projektek
Szakemberek: szociális, egészségügy, oktatás és gyermekjóléti szolgáltatásban dolgozók	<p>Szakmai rendezvények, szakmai és szakmaközi hálózatok.</p> <p>Konferenciák, szakterületi rendezvények, találkozók, tapasztalatcsere.</p> <p>Intézményi, gyerekiroda fórumai, műhelytalálkozók: pedagógiai, civil, foglalkoztatás.</p>	<p>Szakmai és szakmaközi hálózatok, műhelytalálkozók, települési rendezvények.</p> <p>Intézményi fórumok, szülői értekezletek, hospitálások, nyílt napok.</p> <p>Kihelyezett gyerekbizottsági ülések: közösségi házak, ifjúsági terek.</p>
Civil szervezetek	Egyesületek, alapítványok rendezvényei Közösségi együttműködés keretei, workshopok, bekapcsolódás a gyerekesély programba	<p>Települési civil kezdeményezések, kerekasztal, rendezvények, projektek.</p> <p>lakossági fórumok fogadóóra</p> <p>Falunapok, egyházi ünnepekhez kapcsolódó rendezvények.</p> <p>települési gyereknapok, rendezvények</p> <p>települési civil kerekasztal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generációs találkozók.
Kisebbségi önkormányzat		Települési rendezvények, találkozók, lakossági fórumok.

Fontos, hogy a stratégiáért felelős szervezet (Gyerekesély iroda) folyamatossá tegye a lakosság minél szélesebb rétegével a konzultációkat!

2.3. A Gyerekesély Stratégia és a területi, ágazati fejlesztési stratégiák viszonya

A stratégiai gondolkodás ágazatok, intézmények, szakemberek, politikusok és egyszerű állampolgárok együttműködését és partnerségét feltételezi. Időigényes, sokszor konfliktusokkal terhelt folyamat. A legtöbb konfliktus a különböző szereplők eltérő érdekeiből, a jelen és a jövő kérdéseinek összeegyeztetéséből fakad. Általában le kell valamiről mondani a jelenben azért, hogy a jövőben valamit elérhessünk. Gyakran a szűkös források másféle felosztását kell felvállalni a jövő érdekében. A stratégia életre keltéséhez erőforrások szükségesek. Emberek, idő és pénz. Ezek hiányában esély sincs megvalósulására.

Település-, terület-, és vidékfejlesztési stratégiák

A területfejlesztési társulás, a többcélú kistérségi társulás, a mikrotérségek és a települések többsége aktív résztvevője volt számtalan HEFOP, TÁMOP-os pályázatnak. Többek között ilyen volt a tipikusan a vidéki térségekre irányuló Kísérleti LEADER, AVOP LEADER és LEADER+ programoknak. Ezek a programok befejeződtek, igen sikeresek voltak.

Továbbá kimondottan a célcsoportra irányult és részvételével zajlott pl. a Hétköznapi praktikák I-II, munkanélküli nők számára, a hátrányos helyzetű gyermekek középiskolára való felkészítése, vagy a tanulás módszertani táborok.

Egy másik program a „**Közös ügyeink**”, mely a Norvég Civil Alap támogatásával 5 településen, magába a tervezésbe (települési jövőkép és programtervezés módszerével) is bevonta a lakosságot, köztük jelentős számban a célcsoportban érintett személyeket.

A szegénység- és szegregáció-ellenes továbbá a komplex fejlesztési programok/projektek megvalósításában szerzett, felhasználható tapasztalatok, valamint a fennmaradó feladatok összegzése

A közösségi aktivitásra alapozó „Közös ügyeink” NCTA program (Alsómocsolád, Gerényes, Kisvaszar, Köblény, Szalatnak, 2008-2010) is lezárult.

Jelenleg is működik: Gerényesen, a 276 lelket számláló apró faluban 2009. november 28-án megnyílt **Biztos Kezdet Gyerekház**, mely jelenleg állami normatívából működik. A falu gyönyörű természeti környezetben található. Régóta nincs a faluban iskola, óvodába pedig a környező településekre járnak a gyerekek.

A program céljai, alapelvei

A Biztos Kezdet Program esélyt ad a programban részt vevő 0-6 éves korú gyermekek és családjaik számára arra, hogy a gyermekek életének legkorábbi időszakában segítséget kapjanak a testi, értelmi, érzelmi és szociális fejlődéshez. A problémák korai felismerése, a programhoz kapcsolódó szakemberek folyamatos támogatása, a gyermekekkel és a szülőkkel való közvetlen foglalkozás hozzájárul a programban résztvevő gyermekek sikeres iskolakezdéséhez.

A Biztos Kezdet Program a gyermekszegénységet és a gyermekek társadalmi kirekesztettségét kívánja visszaszorítani azzal, hogy egyrészt összehangolja a helyben található, 0-6 éves korosztályhoz kapcsolódó szolgáltatásokat, beilleszti azokat a helyben elérhető ellátások rendszerébe, más- részt olyan helyi közösségeket épít, amelyek támogató környezetet nyújtanak a szülők gyermeknevelési kompetenciáinak erősítéséhez.

A program célja:

- a gyermekek fejlődésének elősegítése,
- családok és szülők támogatása,
- egészségkultúra fejlesztése,
- a speciális nevelést igénylő gyermekek és családjuk támogatása, beleértve a szakosított szolgáltatásokhoz való hozzáférést,
- a közösségi részvétel és a helyi közösségek erősítése.

A program lényege nem feltétlenül többletszolgáltatást jelent, hanem sokkal inkább a meglévők hatékonyabb szervezését, együttműködését. Természetesen azokon a településeken, ahol bizonyos ellátások nem hozzáférhetőek, ott a program új szolgáltatások bekapcsolását, megszervezését is feltételezi a kisgyermekek és szüleik hatékonyabb segítése érdekében. A Biztos Kezdet Program nem önálló ellátás, hanem ellátási, együttműködési filozófia, amely a 0-6, kiemelten a 0-4 éves korosztály és szüleik hatékonyabb segítségét biztosító esélyteremtő, esélyegyenlőségi szolgáltatásrendszer, szakma- és szektorközi együttműködés a szülőkkel, a leendő szülőkkel, és a gyermekekkel.

Nem teremt új, párhuzamos ellátórendszert, hanem a helyi ellátások - helyi szükségleteken alapuló - új típusú összekapcsolódásával valósítja meg szakmai célkitűzéseit.

A fenti tapasztalatok alapján tartjuk fontosnak a családközpontú, a folyamatosan elérhető személyi segítői és a közösségi (civil, szakmai és hivatali) támogató háttérrel. Komplex, az egyénre, a családra, a támogatókra egyaránt kiterjedő hálózatos támogatást.

3. RÉSZLETES CÉLELEMZÉS, AZ ELÉRT EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

Hosszú távú célok

A stratégia esetében a hosszú táv minimum 10 évet jelent. Azért rövidebb az időszak, mint a Nemzeti Stratégia esetében, mert minél hosszabb távra tervezünk, annál több körülmény befolyásolja az elhatározásokat. Az országgyűléssel és a kormánnyal összehasonlításban a térségnek jóval szűkösebbek a lehetőségei, hogy a változó körülményeket maguk alakítsák. A járás a Nemzeti Stratégia által megfogalmazott célrendszer egy részét képes saját maga, saját hatáskörében elérni.

A gyerekesély stratégia átfogó, 10 éves időtávú célkitűzései tehát a következők:

1. A járásban élő gyermekek, különös tekintettel a szegénységben élő, hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, tartósan akadályozott és roma gyermekek **továbbtanulási esélyeinek** javítása a jelenlegihez képest úgy, hogy a megyei, régiós és országos eredményekhez képest is javuljanak az esélyek. A továbbtanulási esélyek javítása az általános iskola befejezésével, a — lehetőség szerint — érettségit adó középiskola elvégzésével, a kompetenciaeredmények javulásával érhető el.
2. A gyermeki kirekesztés és lakóhelyi, intézményi **szegregáció**, valamint az életesélyeket romboló devianciák előfordulásának **csökkentése**.
3. A gyermekek és családjaik számára nyújtott szolgáltatások fejlesztése annak érdekében, hogy érdemben hozzájáruljanak a szegénység és a kirekesztődés újratermelődésének csökkentéséhez.
A stratégiai célok eléréséért a települési önkormányzatok, polgármesterek és képviselők, térség politikai vezetése a felelős.

A felülvizsgálat során stratégiai és cselekvési tervben különböző időtávokra fogalmaztuk meg célokat, tíz évre (hosszú táv), három évre (középtáv), valamint olyan feladatokat gyűjtöttünk össze, amelyek azonnal, egy éven belül megkezdendők. Mindezekhez indikátorokat és felelősöket rendeltünk. A stratégiát és a cselekvés lépéseit a kiemelt beavatkozási területekre bontva láthatjuk.

3.1. Korai képességgondozás

Célja a gyermekek *korai* életszakaszban történő közösségi nevelésének, gondozásának elősegítése.

A korai fejlesztés és gondozás a 0-5 éves korú, különböző fokban megkésett vagy eltérő fejlődés- menetű, intézményi ellátásban nem részesülő gyermekek komplex ellátását jelenti. Az emberi fejlődés üteme az élet első éveiben a leggyorsabb.

Az első 3 év a legfontosabb a szociális és interperszonális kapcsolatok, az érdeklődés, az ismeretszerzési motivációk és a kognitív folyamatok szempontjából. Ez az időszak különösen fontos azon gyerekek számára, akik valamilyen ok miatt a „normálistól” eltérő módon és ütemben fejlődnek. Ha ezt a legfogékonyabb időszakot nem használjuk ki, a gyermek sokkal nehezebben fog bizonyos képességeket megszerezni, esetleg soha nem jut el arra a szintre, amit a benne rejlő képességek lehetővé tennének. A korai életéveknek meghatározó szerepük van a későbbi életút szempontjából.

A korai képességgondozást nyújtó **Biztos Kezdet Gyerekház** a járásban csak Gerényesen érhető el, holott számos településen szükség lenne rá. Alternatív gyermekellátásként a gyermekvédelmi törvény alapján bevezethető és finanszírozható lenne több településen is.

Családi napközi Bikal, Mágocs, Mekényes, Nagyhajmás településeken működtek, melyek 2014. január 1-jével megszűntek a bikali kivételével, mivel a Nemzeti Köznevelési Törvény értelmében a térség iskoláiban du. 4 óráig tartózkodnak a tanulók.

Baba-mama klub Vásárosdombó, Sásd településeken áll a családok rendelkezésére.

Bölcsőde Sásdon, egységes óvoda-bölcsőde Mindszentgodisán, Mágocson érhető el. Nincs olyan gyermek a bölcsődében, akinek felvételét a védelembevétel alapján rendelték volna el.

Az óvodák mindegyikébe felveszik a 2,5 éves gyermekeket.

A **sajátos nevelési igényű gyermekek aránya az egész térségben emelkedett** a 2011-es adatokhoz képest. Az óvodákban az SNI gyerekek aránya 3,6 %-ról 2 %-ra csökkent az óvodai adatlapok adatai szerint. Ezzel ellentétben az iskolákban a korábbi 7,2 %-ról közel 10 %-ra emelkedett a sajátos nevelési igényű gyermekek aránya a válaszok alapján.

A járásban 3-4 települést lát el egy-egy **védőnő**. A szakemberhiány ezen a területen is megmutatkozik. A védőnők nagyon leterheltek, elsősorban az adminisztrációs kötelezettségek és a védőnői körzetek nagysága miatt.

A védőnői kérdőívekre adott válaszok alapján **különböző fejlődési zavart mutat a szűréseken részt vett hároméves gyermekek mintegy 34 %-a. Legtöbb a szociális fejlődés zavarait mutató, illetve a beszédfejlődés zavarait mutató gyermek**, kevesebb az elhízást mutatók száma. A 0-18 éves korú gyermekek 5 %-a alultáplált.

Az iskola – védőnői szűrővizsgálatokon megvizsgált gyerekek közül legnagyobb arányban a következő problémák merültek föl: **mozgásszervi, érzékszervi, személyi higiéné problémái, szociális fejlődés és magatartásproblémák.**

A térségben a kihelyezett szűrővizsgálatok szervezése indokolt. A szűrővizsgálatokat követően a kezeléseken való részvételt és a segédeszközök beszerzését is meg kell szervezni.

A stratégiai célok eléréséhez szükséges feladatok és a megvalósítás tervezésének prioritásai

- A szegénységből (is) eredő hátrányújratermelődés mérséklésének fontos színtere a gyermekek korai nevelését, fejlesztését biztosító szolgáltatások kiterjesztése. A mielőbbi intézményi nevelésbe jutás, a szocializáció elősegítése, a korai szelekció mérséklése érdekében érdemes egyéb alternatív, komplex lehetőségeket is mérlegelni, mely lehetőség szerint nem csak az alapellátás, de a foglalkoztatás előmozdítását biztosíthatja. A járásban – a korábban jelzett adatok, mutatók alapján – kardinális a koragyermekkori nevelés és gondozás: hogy minden gyermek számára biztosított legyen olyan szolgáltatás elérése, mely hozzásegíti jövője megalapozásához, az alapképességei időbeni, megfelelő ütemű fejlődéséhez.
- Javasolt a terhességet veszélyeztető tényezők felülvizsgálata és terv készítése a visszaszorítás lehetőségeire. Kiemelt figyelmet kell helyezni a környezeti veszélyeztető tényezőre, az anyagi helyzetből következő nehézségekre, károsító okokra.
- Javasolt kihelyezett: a családokhoz közeli szolgáltatások nyújtása a korai képességgondozás szakmaközi együttműködésének megteremtése és a családok bizalmának növelése érdekében. A kistérségekről a szolgáltatások igénybevétele nagy terhet ró a családokra.
- Javasolt a fejlődési egyenlőtlenségek korai felismerését, a korai szűrést és az adekvát fejlesztés megvalósítását biztosító rendszer előkészítése, bevezetése.
- A siker elsősorban azon múlik, hogy ki, mikor ismeri fel, hogy a kisgyerek eltérő módon fejlődik, és utána kap-e a család megfelelő információt arra vonatkozólag, hogy mi is a probléma, mit kell tenni, hogyan tud segíteni a gyerekén, illetve, milyen szakembereket (szükség szerint gyermekorvos, védőnő, szakorvos, korai fejlesztő) intézményeket tud elérni, felkeresni.
- A törvény lehetőséget biztosít arra, hogy felvehető az óvodába az a gyermek, aki a felvételétől számított fél éven belül betölti a harmadik életévét.
 - Javasolt, hogy a HH gyermekek nyerjenek felvételt 2,5 éves korukban.
- Lehetőség lehet a – jelenleg - óvodával rendelkező településeken az egységes óvoda- bölcsőde új, többcélú közoktatási intézmény is.
- Egységes óvoda-bölcsőde a legalább második életévüket betöltött, illetve az óvodai nevelésben ellátható (3-7 éves) gyermekek közös neveléséhez hozható létre. A járás néhány óvodájában már működnek (Mindszentgodisa, Mágocs). Egységes óvoda- bölcsőde azokon a településen hozható létre, ahol a lakosság szám tízezer főnél alacsonyabb, vagyis ahol a bölcsődei ellátás nem kötelező feladata a települési önkormányzatnak.

Csak akkor hozható létre, ha minden, a településen lakóhellyel, illetve tartózkodási hellyel rendelkező gyermek óvodai felvételi kérelmét teljesíteni tudja az önkormányzat, és az alacsony gyermeklétszám miatt nem alakítható ki önálló bölcsődei és önálló óvodai csoport. Egy csoport maximum húsz gyermekből állhat, ebből legfeljebb öten lehetnek három év alattiak.

- Átgondolandó a roma dajkák, Biztos Kezdet szerű – a korai fejlesztést preferáló - nevelési, közösségi szintér – Gyerekház, Gyereksziget – kialakítása (különösen azokon a településeken, ahol nem működik helyben óvoda), mely alkalmas lehetne az óvodába még be nem jutó hátrányos kisgyermek és szülei délelőtti, fejlesztő foglalkozásaira, együttléteire is. Elősegíthetné a nők foglalkoztatását, helyi önszerveződését, lehetőséget adna a családvédelem, családtervezés, egészségügyi szolgáltató háló összekapcsolására is. Mindez nem az óvoda versenytársa, hanem azzal – és az egészségügyi, szociális ellátással is - együttműködő egység lehetne.
- A korai képességgondozás szinterei alkalmasak lehetnek kihelyezett szolgáltatásokra, ennek szükségét a gyermekjóléti védőnői és a pedagógiai szakszolgálat munkájában látjuk elsőrendűen szükségesnek. A tanácsadások, gondozások eredményessége növelhető, ha azok „helybe mennek” a szülőkhöz, erősíti a szülő és intézményrendszer kapcsolatát is.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
1. A gyerekek jóllétének biztosítása	Az óvodába belépő 3 éves gyermek egészséges, és eléri veleszületett képességeinek optimumát, az összes fejlődési területen (mozgás, értelem, érzelem, nyelv és kommunikáció, észlelés). DIFER-mérések. Az eredmények a jelenlegihez képest minimum 50 %-kal javulnak a korai képességgondozásban részt vevők körében	Az óvoda-, később az iskolára való felkészültség javítása	Az óvodába belépő 3 éves gyermek egészséges, és eléri veleszületett képességeinek optimumát, az összes fejlődési területen (mozgás, értelem, érzelem, nyelv és kommunikáció, észlelés). DIFER-mérések. Az eredmények a jelenlegihez képest minimum 15 %-kal javulnak a korai képességgondozásban részt vevők körében	A 0-3-5 éves gyermekekkel foglalkozó intézmények és szakemberek feladatainak és felelősségén alapuló együttműködés megvalósítása és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása a képességfejlesztés, illetve a korai felismerés és megelőzés érdekében.	Szakmaközi műhely alakul a gerényesi gyerekház, a sásdi bölcsőde, a védőnői, a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat valamint óvodapedagógusok részvételével, amely megtervezi a korai képességgondozás lehetséges módjait, színtereit és az egyes szakmák ezzel kapcsolatos feladatait.	Gyerek Iroda	A feladatok többsége a korai képességgondozás témakörénél is megtalálható. Bölcsődei hálózat bővült, Sásdon megnyitotta kapuit a bölcsőde. Mágocson és Mindszentgodisán óvodabölcsőde csoport működik. A szociális ellátórendszer: gyermekjóléti, védőnői, családsegítő szolgálat átszervezése megtörtént. <i>Mindenképpen a megkezdett munka folytatása szükséges, hogy a hosszú távú célkitűzésekre megfogalmazott intézkedések megvalósuljanak.</i>
				A védőnői, gyermekorvosi, szakszolgálati és gyermekjóléti szolgáltatás kitelepülése a már működő korai képességgondozást szolgáló intézményekbe, csökkenteni kell a szülők ezzel kapcsolatos terheit	évi hat alkalom/ intézmény	Érintett szolgáltatók	

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
				Készüljön terv a különféle szolgálatokban dolgozók közlekedésének segítésére (pl. falugondnoki autóbuszok, települési gépjárművek, diszpécser-szolgálat)	Terv rendelkezésre áll	gyerekiroda	A rövidtávú célkitűzésre tervezett feladatok megvalósultak. Nem okoz gondot a szolgáltatásokban dolgozók közlekedésének segítése, mert szoc. dolgozók utazásuk megoldott, költségtérítést kapnak.
				a veszélyeztetett terhesség, a veszélyeztetett csecsemők arányának visszaszorítására készüljön intézkedési terv, (védőnők, gyermekorvosok, gyermekjóléti szolgálat), amely a tanácsadások mellett más, csoportos és közösségi támasz	Terv megléte	érintett szolgáltatók	A védőnői szolgálat a tervet elkészítette. A segítségnyújtás, támogatás a célcsoport részére biztosított. A Terv felülvizsgálata: <i>megvizsgálni annak lehetőségét, hogy az új Gyerekésély programban a tanácsadások mellett mely más, csoportos és közösségi támogatási formákat lehet megvalósítani</i>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
				Alakuljon meg a koragyermekkor i gondozás, neve- lés koncepciójának közösségi tervezését irányító szakember csoport kistérségi, illetve települési szinten.	szakmai terv, amely tartalmazza az egyes szakmák és ágazatok felelősségét, a kihelyezett szolgáltatások rendjét, az együttműködés módját és gyakoriságát, valamint a jelzőrendszerhez való kapcsolódást	gyerek-iroda, szakmai műhely vezetője	Az itt megfogalmazott célkitűzések többsége a táblázat első sorában is megtalálhatóak és a tervezett feladatok megoldása megtörtént, vagy folyamatban van. A gyakorlat nem kívánta meg, hogy újabb szakmai műhely, szakmai terv készüljön. A program szakmaközi és szakmai műhelyei tudatos tervezés alapján szerveződtek, nem tette szükségessé újabb szakmai terv készítését.
				További korai képességgondozást szolgáló rendszeres programok bevezetésének vizsgálata Oroszló, Vásárosdombó, Göd-re, Mindszentgodisa településeken: személyi, tárgyi feltételek, szülői igény, források pályázati lehetőségek	megvalósíthatósági tanulmány	gyerek-iroda	Kora képességgondozást szolgáló rendszeren belül működik: az óvoda-bölcsőde. A járás valamennyi óvodája felveszi a 2,5 éves gyermekeket is. Oroszló nem a Hegyháti járáshoz tartozik. Vásárosdombón eredményesen működik a Baba-Mama Klub.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
		Induljon meg Biztos Kezdet jellegű – a korai fejlesztést preferáló - nevelési, közösségi szintér – Gyerek- ház, Gyereksziget – , vagy egységes óvoda -bölcsőde működése.	Legalább öt újabb szolgáltatás működik a kistérségben minimum 60 gyermek rendszeres részvételével azokon a településeken, ahol szegregátum van, ahol hiányoznak ezek a formák és ahol az SNI gyermekek száma magas	a Vásárosdombói és sásdi Baba-Mama Klubban, valamint az óvodai minicsoportokban n valósuljanak meg azok a mérések, amelyek a gyermek-házakban kötelezők és a szolgáltatás eredményességét, továbbfejlesztésének lehetőségét elemezzék	mérési eredmények, tanulmány	gyerekiroda	<p>A megfogalmazott célkitűzések és a hozzárendelt feladatok az előzőekben is megfogalmazódtak. Feladatok csoportosítása megtörtént, ezáltal az itt felsorolt intézkedések megvalósítása megtörtént, vagy a középtávú célkitűzések megvalósítása folyamatban van.</p> <p><i>A kistételepüléseken e szolgáltatási formák utazó játszóbusszal, vagy a Baba-mama klubok számszerű növelésével valósíthatóak meg.</i></p> <p>A mérési eredmények az intézmények dokumentációs rendszerében megtalálhatóak, amelyek az életkornak megfelelően differenciáltak. Ezek szolgálnak alapul a fejlődésbeli elmaradások kezelésére</p>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
				A már létező korai képesség-gondozási formákban megvizsgálni a kihelyezett szolgáltatások lehetőségét (védőnő, gyermekorvos, szak- szolgálat, szülők munkaerő piaci részvételét elősegítő szolgáltatások	kihelyezett szolgáltatások száma, részt vevők száma, szülői elégedettség	gyerekiroda	A megfogalmazott célkitűzések és a hozzárendelt feladatok a 2. pontban is megfogalmazódtak. Feladatok csoportosítása megtörtént, ezáltal az itt felsorolt intézkedések megvalósítása megtörtént, vagy a középtávú célkitűzések megvalósítása folyamatban van. <i>Új pályázati kiírásban megerősítése szükséges</i>
				Készüljön megvalósíthatósági tanulmány az egyes alternatív napközbeni ellátások bevezetésének lehetőségeiről és / vagy az bölcső- de-óvodai férőhely kapacitás újraértékelését követően – tevékenységi profil bővítésé-		gyermekiroda	lásd 6. pont (A családi napközik megszűntek, forráshiány és a megváltozott jogszabályi háttér matt.) /Kv. Bikal/

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉG GONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
2. A hátrányos helyzetű családok deprivációs ciklusának megtörése	Az iskolai teljesítmény javulása, a megfelelő életkorban történő beiskolázási mutatók javulása, az egyes képesség-területeken való elmaradás csökkenése az érintett csoportban a jelenlegi azonos korosztályhoz képest legalább 20%	Szülők együttműködésének megnyerése, támogatása saját erőforrásaik mobilizálásában; szülői szerepükben való megerősítésük a gyermek egészséges, harmonikus személyiségfejlődése és képességeinek optimális kibontakozása érdekében	Szülőkkel közös rendezvények, alkalmak száma, a veszélyeztető, károsító tényezők (magatartások) mérséklődése, partneri viszony a szülő és a gyermekintézmények között, szülői részvételi fórumok megteremtése	Szülők megismertetése a már működő korai képességgondozási formákkal: bemutatók, beszélgetések, látogatások, nyílt napok szervezése, igényfelmérés elkészítése	minimum 10 alkalom, szülői felmérés eredményeinek összegzése	gyerekiroda, érintett szolgáltatók vezetői	A szülő, mint a legfontosabb partner részese az intézmények rendezvényeinek. Nyílt napok szervezésére került sor a leendő óvodások szülei számára. Lehetőségük nyílt találkozni szakemberekkel: pszichológus, családgondozó, védőnővel. Ugyanez a Sásdi Manóházban és a Baranyajenői napköziben is megvalósult. A rövid és a középtávú célkitűzések teljesültek. <i>Folytatásához szükséges a megszűnő közösségi terek helyett újak létrehozása.</i>
				a szülőknek megfelelő tájékoztató anyagok készítése és eljuttatása a leghátrányosabb helyzetű családokhoz	elkészült és eljuttatott tájékoztatók	gyerekiroda	Megtörtént a tájékoztató anyagok eljuttatása a leghátrányosabb helyzetű családokhoz.
				terv készítése a szülők aktív részvételét szolgáló formák bevezetésére a szolgáltatásokhoz kapcsolódóan	elkészült és elfogadott terv	gyerekiroda	A megfogalmazott célkitűzések teljesültek.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
				Kerüljenek felmérésre az óvodás kor előtti koragyermekkorai gondozást, nevelést támogató közösségi, alternatív és komplex lehetőségek megvalósítási feltételei, és ezek iránti			A megfogalmazott célkitűzések teljesültek. Amely összesen a 9. s.sz. alatt megfogalmazottakkal: Az alternatív napközbeni ellátások bevezetésének lehetőségéről a megvalósíthatósági tanulmány elkészült.
		Megfelelő végzettség megszerzése esetén roma dajka, pedagógiai, gyógypedagógiai asszisztens rendszerbe állítása a korai képességgondozást nyújtó intézményekben, a szülők bevonása a szolgáltatások körüli munkavégzésbe	Kiképzett személyek száma, alkalmazott személyek száma				Roma dajka alkalmazása megvalósult Kisvaszaron 2011-2013 között.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGKONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás
3. A hátrányos helyzetű családokban élő gyerekek jövőbeni sikeres társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának megalapozása	Az iskolai pályafutás eredményességének/sikerességének javítása	A fejlődési egyenlőtlenségek korai felismerését, a korai szűrést és az adekvát fejlesztés megvalósítását biztosító rendszer előkészítése, bevezetése. A szülők informálása a szükséges teendőkről, a rendelkezésre álló támogató rendszerekről, és segítségnyújtás a szolgáltatások elérésében.	Korai mérés és szűrések felülvizsgálata, továbbfejlesztése	Az érintett szakmák ismerjék meg egymás feladatait és felelősségeit a szűrésekben és gondozásban (védőnő, gyermekorvos, intézmények). Kompetenciák és közös felelősségek megállapítása, tudásmegosztás	szakmaközi műhelyek száma, kidolgozott és elfogadott javaslatok száma	gyerekiroda	<p>Szakmaközi műhelyek kialakultak és a kitűzött célok elérése érdekében folyamatosan tevékenykedtek.</p> <p>A védőnői prevenció szakmai műhely működése is szolgálta a megvalósulását.</p> <p>A rövidtávú célkitűzések teljesültek, a középtávú célkitűzések megvalósítása folyamatban van.</p> <p><i>Feladat, annak feltérképezése, hogy az érintett családok hozzájutnak-e a szükséges segédesszközökhöz. (védőnők, óvónők segítségével)</i></p>
	Az iskolai lemorzsolódás Csökkentése			Ki kell dolgozni a korai képességkonozást nyújtó szolgáltatásból az óvodába, valamint az óvodából az iskolába való átmenet támogatásának rendszerét, az intézmények együttműködését ezen a területen	szakmai terv	gyerekiroda	<p>A szakmai terv nem készült el.</p> <p>A helyi gyakorlat azt bizonyítja, hogy a feladatok átcsoportosítása során a kitűzött célkitűzések teljesülése megvalósult.</p>

3.2. Napközbeni ellátás

Ma Magyarországon a gyermekek napközbeni ellátása utáni igény változik. Korábban a szükségletet elsősorban az anyák munkaerőpiaci részvétele hívta életre, ma azonban egyre inkább teret nyer a gyermeki szükségletekre alapozott szolgáltatás, nemcsak itthon, hanem nemzetközi szintén is.⁵

A napközbeni ellátások **célja** ma már a „gyermekmegőrzés”, a szülők munkaerőpiaci részvételének elősegítése mellett a család hátrányainak mérséklése, csökkentése is. Ebben a megközelítésben tárgyalja a Nemzeti Stratégia is és az MTA Gyerekszegénység Elleni Programja által készített Gyermek napközben⁶című módszertan is. Így, amikor a javasolt, a járási stratégiába beépítendő napközbeni ellátásokat tárgyaljuk, nem pusztán a jogszabályokban foglalt, már létező ellátási formákra fókuszálunk, hanem a helyi szükségletekre alapozott programokat szorgalmazzuk. A napközbeni ellátásokkal kapcsolatos elvárások a gyermekszegénység csökkentése érdekében:

- „a hozzáférés lehetőségét széles körben biztosítja,
- a gyerekek koronként változó szükségleteihez igazodik,
- az optimális fejlődést segíti,
- minőségi szolgáltatásokat nyújt,
- széles korhatárú,
- helyi szükségletekhez rugalmasan alkalmazkodó,
- sokféle szakember együttműködésével valósul meg,
- integrált ellátást nyújt,
- járási keretek között gazdaságosan megvalósítható.”⁷

A gyermekek napközbeni ellátása számos szolgáltatáshoz kapcsolódhat a korai képességgondozás különféle formáitól kezdve a szociális vagy gyermekjóléti szolgáltatásokhoz, a közoktatáshoz, az IT- pontokig. A gyermekszegénység elleni küzdelem szempontjából nagy jelentőséggel bír, hogy a napközbeni ellátások ne pusztán gyermekfelügyeletet, hanem a gyermekek gondozását, foglalkoztatását és fejlesztését jelentsék, és lehetőleg kapcsolódjanak össze az étkeztetés különféle formáival.

Ennek a megközelítésnek az a kiindulópontja, hogy nem minden család - különösen a legszegényebbek - képes a megfelelő feltételeket és körülményeket megteremteni gyermekeik fejlődéséhez.

⁵A Biztos Kezdet programot angol minta alapján honosítottuk meg Magyarországon. Nagy-Britanniában ma több mint 3600 ilyen központ működik.

http://www.direct.gov.uk/en/parents/preschooldevelopmentandlearning/nurseriesplaygroupsreceptionclasses/dg_173054

⁶**Gyermekek – napközben. Módszertani útmutató.** A 0-14 éves gyerekek számára nyújtott napközbeni szolgáltatások járási, illetve kistérségi fejlesztéséhez. Készítették: az MTA Gyerekprogram iroda, az SZMI és az OKM szakértői. Budapest, 2008. december. Kézirat. Forrás: www.gyerekesely.hu

⁷Uo.

Ebben meggátolhatja őket az anyagi javak hiánya, a rossz életfeltételek, az eltérő szokások, vélekedések, tradíciók. Senki nem születik szülőnek, ez is egy tanult képesség, amelynek mintáit a legtöbben saját közvetlen környezetükből merítik. A gyermekvállalásban és gyermeknevelésben megjelenő szülői tudatosság családonként, közösségenként nagyon eltérő lehet és hozzájárulhat a gyermek hátrányainak kialakulásához vagy növekedéséhez. Ezeket a hiányokat lehet – többek között – a különféle napközbeni ellátásokkal pótolni, kiegészíteni, s egyúttal segíteni a szülőket abban, hogy a gyermekek harmonikus érzelmi, értelmi és testi fejlődését biztosítani tudják.

Ezzel szemben a jogszabályok a gyermekek napközbeni ellátása alatt a családban élő gyermekek nappali ellátását (felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését) értik azon szülők gyermekei számára, akik a gyermekeik napközbeni gondoskodásáról valamilyen oknál fogva – általában ez munkavégzés, vagy betegség, esetleg egyéb ok miatt – nem képesek, vagy nem tudnak gondoskodni. Ezen tevékenységek sokfélék lehetnek, szabályozásuk is eltérő szakterületi jogszabályokhoz kapcsolódik, közös jellemzőjük, hogy csupán a gyermekekre irányuló szolgáltatásokra fókuszálnak, a szülővel való kapcsolattartásra, együttműködésre kevésbé.

Az is elmondható, hogy a napközbeni ellátások legkevésbé a 0-3 éves korosztályra terjednek ki. Ennek egyik oka az a meggyökeresedett meggyőződés, hogy a gyermeknek három éves koráig édesanyja mellett a családban van a helye. A közgondolkodásban ezt a vélekedést az 1960-as években bevezetett gyermekgondozási segély ültette el, amelyről szintén tudjuk, sokkal inkább a munkaerőpiaci megfontolások, semmint a gyermek fejlődéséről rendelkezésre álló szaktudás hozta létre. Ezért a 0-3 éves kor intézményei alakultak ki és terjedtek el legkevésbé. A bölcsődei férőhelyek a rendszerváltás után radikálisan csökkentek, egyfelől a munkanélküliség következtében, másfelől azért, mert ez az ellátási forma rendkívül költséges, ezért szabadulni igyekeztek tőle a fenn- tartók. Éppen ezért a 0-3 éves korosztály nevelésében újfajta intézmények is kezdenek elterjedni, mint a családi napközi vagy a házi gyermekfelügyelet. Ezek létrehozását kevésbé szakmai, sokkal inkább anyagi indokok motiválták. Bizonyos családok számára természetesen ez a forma is megfelelő lehet, azonban esélykiegyenlítésre kevésbé alkalmasak.

3 éves kortól az iskoláig elsősorban az óvodák nyújtanak a gyermekeknek napközbeni ellátást. A közoktatás változó rendszere 3 éves kortól a tankötelezettségig kötelezővé teszi az óvodáztatást. Eszerint a gyermeknek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson kell részt vennie.

A napközbeni ellátásokat szabályozó jogszabályok közül elsőként az 1997. évi XXXI. számú, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényt (Gyvt.) kell említenünk, amelynek értelmében a gyermekek napközbeni ellátása a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások körébe tartozik.

A másik fontos jogszabály az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, amely a gyermekek napközbeni ellátását a közoktatási intézményekben szabályozza. Ennek elemzése során tekintettel kell lenni arra, hogy 2012 szeptemberétől fokozatosan életbe lépnek a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) intézkedései.

I. A Gyvt. alapján szabályozott szolgáltatások

A Gyvt. 41. § így rendelkezik:

„A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.”

A szabályozás tehát lehetővé teszi, hogy nem csak a foglalkoztatott szülők gyermekei vehessenek részt a szolgáltatásokban, hanem mindazon szülők gyermekei, akik akadályozottak a gyermek napközbeni ellátásában.

A 41. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy

„A gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermek számára kell

biztosítani, a) akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége,

b) akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel együtt a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül,

c) akinek a szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásról nem tud gondoskodni.”

A jogszabály tehát lehetővé teszi a nappali ellátás biztosítását mindazon gyermekek számára, akik a gyerekstratégia legfőbb célcsoportját alkotják, a szegény, szegénységgel veszélyeztetett vagy más okból hátrányos helyzetű gyermekek is a szolgáltatás alanyai lehetnek.

A napközbeni ellátás formái a Gyvt-ben:

- bölcsőde; hetes bölcsőde
- családi napközi;
- házi gyermekfelügyelet;
- családi gyermekfelügyelet;
- alternatív napközbeni ellátások

„A **bölcsőde** az alapellátáson túl szolgáltatásként speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, gyermekhotel működtetésével, vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal segít- heti a családokat.”

A **családi napközi** jellemzően a bölcsődés-óvodás korosztályt ellátó intézmény, holott a törvény lehetőséget nyújt arra, is hogy az iskolai oktatásban részesülő legfeljebb 14 éves korú gyermeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása is megvalósuljon ebben a formában.

A **házi gyermekfelügyelet** keretében a gyermekek napközbeni ellátását a szülő vagy más törvényes képviselő otthonában gondozó biztosíthatja, ha a gyermek állandó vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható (pl. betegség miatt) és a szülő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani. Kevésbé elterjedt szolgáltatás, leginkább a valamilyen okból – például fogyatékoság – magántanulóként iskolai tanulmányokat folytató gyermekek számára kínál lehetőséget.

A **családi gyermekfelügyelet** saját és emellett legfeljebb három 2-4 éves korú gyermekek számára nyújtható.

Alternatív napközbeni ellátás a játszótéri program, játszóház, klubfoglalkozás keretében nyújtott, **a szülő és a gyermek kapcsolatát erősítő, a gyermek szocializációját támogató, valamint egyéb szabadidős és prevenciós szolgáltatás, a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett iskoláskorú gyermekek számára biztosított nappali felügyelet, sport-, illetve egyéb foglalkozás és étkeztetés.**

A 15/1998.(IV.30.) NM rendelet szerint az alternatív napközbeni ellátás a helyi adottságoktól és lehetőségektől függően, a helyi igényekhez igazodóan, az ellátott célcsoport életkori sajátosságainak megfelelően megszervezhető minden, a gyermekek csoportos foglalkoztatására alkalmas épületben, így különösen

- közösségi, művelődési vagy ifjúsági házban,
- családsegítő és gyermekjóléti szolgálatnál,
- iskolában, óvodában, illetve ezek önálló helyiségében, továbbá
- játszótereken.

Az alternatív napközbeni ellátás valamely gyermekekből álló célcsoport életkori sajátosságaihoz, illetve a szülők speciális élethelyzetéhez igazodó, a gyermekek társadalmi beilleszkedését és közösségi tevékenységét elősegítő, a helyi szükségleteknek és igényeknek megfelelően változó módon, rendszeresen, meghatározott időtartamokra megszervezett, önálló szakmai programban rögzített tevékenység. Az alternatív napközbeni ellátás leginkább rendszeres, de alkalmi jellegű szolgáltatás.

A felsorolt szolgáltatások közül, ahogyan korábban is említettük, a gyermekszegénység elleni küzdelemben alapvetően a bölcsőde, és az alternatív napközbeni ellátások bírnak különös jelentőséggel, mert ezek szabályozása megfelelően biztosítja a szakmai személyzet felkészültségét a fejlesztéssel, képességgondozással kapcsolatos feladatokra.

II. A Nemzeti Köznevelési Törvény alá tartozó szolgáltatások

- óvoda;
- bölcsőde-óvoda közös intézményben külön bölcsődei csoporttal
- bölcsődés korúak óvodai csoportban történő ellátása
- iskolai napközi;
- egész napos iskola**; iskolaszervezési forma, ahol a tanórai és más foglalkozásokat a délelőtti és délutáni időszakra egyenletesen szétosztva szervezik meg
- tanulószoba;
- tanoda és tanodaszerű szolgáltatások, amelyek a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli foglalkozását szolgálják;
- **iskolaotthon**, amelyet az 1-4. osztályban a szülők kérésére lehet elindítani, **iskolaotthonos nevelés és oktatás**⁸: az oktatás megszervezése a délelőtti és a délutáni tanítási időszakban - melyben a tanulók elsajátítják az új ismereteket, tananyagot, és a következő tanítási napokra is felkészülnek - a kötelező tanórai foglalkozások, a nem kötelező tanórai foglalkozások, a napközis foglalkozások, a mindennapos testedzés foglalkozásai időkeretében;
- kollégiumi foglalkozások.

A jogszabályok külön említést tesznek a Biztos kezdet Gyerekházakról, illetve szolgáltatásokról:

- Gyvt.97.évi 31 esélynövelő szolgáltatásként 15/98-as NM rendelet,
- 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet a gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

Helyzetértékelés

A helyzetértékelés **főbb megállapításai**, amelyek alapján a gyermekek napközbeni ellátása tervezhető, a következők.

- 2012-ben a **kistérségben 1472 fő munkanélkülit tartottak nyilván**, a TeIR adatbázisa szerint **ez az adat 2014-ben 967 fő**. A munkanélküliségi ráta **11,96 %**, ami a korábbi 2012-es 24, 4 %-hoz képest nagy arányban csökkent, ami elsősorban a közfoglalkoztatásnak köszönhető.
- A **25 év alatti fiatalok munkanélkülisége nagyobb problémát jelent**, mint az idősebb korosztályoké.
- A legutóbbi adatszolgáltatás szerint az álláskeresőket döntő **többsége, 56 %-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik**, de 13 % még azzal sem.

Az előző tények alapján megállapítható, hogy **csupán szülők** munkaerőpiaci aktív részvétele, **foglalkoztatottságának mértéke miatt nem lenne szükséges fejleszteni** a gyermekek **napközbeni** ellátásának színvonalát és elérhetőségét, ugyanakkor éppen az alacsony munkaerő-piaci részvétel valószínűsíti a hátrányok átörökítését és halmozódását.

– A foglalkoztatottság alacsony szintjével összefüggő alacsonyabb átlagos jövedelem a szegénységi ráta növekedésével is együtt jár: a térségben a 0-17 éves **gyermekek 43%-a szegénységben él**⁹ (a gyermekszegénység mértéke országosan 22%). A **szegénység esélye** a legnagyobb a foglalkoztatott nélküli háztartásokban, a romák között a sokgyermekes családokban, valamint ott ahol egy szülő neveli a gyermekeket. Ezekben a családokban nincs anyagi lehetőség arra, hogy fizessenek a gyermekek ellátásáért, a szolgáltatásokért, viszont tömeges szükséglet mutatkozik a részükről. Ezért az ingyenes szolgáltatások nyújtása kívánatos.

– A járásban élő gyermekek **közül 272 gyermek hátrányos helyzetű 746 halmozottan hátrányos helyzetű**. A HH és HHH helyzetű gyerekek számszerű összehasonlítása az elmúlt időszak adataival nem releváns, mivel a törvényi/a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénybe (a továbbiakban: Gyvt.) 2013. szeptember 1-jei hatállyal a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermek (fiatal felnőtt) fogalma és ennek megállapítása, mint a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó hatósági intézkedések egyike/ változás következtében mások a jogosultság feltételei.

A rászoruló gyermekek étkeztetése a **napközbeni ellátásokkal, és a szünidőben történő gyermekétkeztetéssel megoldott**.

⁹ Az OECD2 skála szerint számított ekvivalens jövedelem mediánjának 60%-ánál alacsonyabb jövedelemből él.

- A járási **településszerkezet**, az aprófalvak dominanciája és az ezzel járó lazább gyermek-koncentráció és mérsékeltebb szolgáltatási paletta **nem hat kedvezően** a gyermekek napközbeni ellátását szolgáló ideális fejlesztéseknek, elsősorban a Biztos kezdet típusú, az alternatív és a meglévő közoktatási intézményekhez kapcsolható ellátások szervezhetőek meg.
- A járás számos településén komoly probléma a roma lakosság magas aránya, a szegénységi kockázat és szegregációs kockázat hármasának hangsúlyos jelenléte.
- **Lakóingatlanok komfortossága.** A járásban lévő szükséglakások száma 65, komfort nélküli 733, félkomfortos 280. Összesen 5284. Szinte valamennyi településen van szükséglakás, Ágon, Baranyaszentgyörgyön, Felsőegerszegen, Gerényesen, Kishajmáson, Tormáson 26 %. Vargán a lakások 30 %-a komfort nélküli.

A felsorolt településeken kiemelt jelentőséggel bírnak a napközbeni, illetve a szünidei ellátások.

- **Kielégítetlen gyermek-szükségletek aránya a járásban.** A legfontosabb, a családban hiányzó szocializációs, játék iránti, a tanulást segítő és más alapszükségletek kielégítésére a napközbeni ellátások széleskörű rendszere lenne alkalmas. A járásban számos jó kezdeményezés indult el, noha a mennyiségük nem feltétlenül kielégítő, nem minden településen érhető el.
- **Gerényesen** van – a korai képességgondozást szolgáló – **Biztos Kezdet Gyerekház**, de számos településen szükség lenne rá, viszont az új pályázati kiírásnak sajnos csak Vásárosdombó felel meg.
- A járásban Sásdon átadásra került az újonnan épített 24 férőhelyes **bölcsőde**, amely természetesen nem tudja ellátni a járás egész érintett lakosságát. Arról nem kaptunk információt, hogy a bölcsőde nyújt-e az alapellátáson túl is szolgáltatásokat, holott a gerényesi Biztos kezdet gyermekházzal közösen a korai képességgondozás szakmai bázisa lehetne.
- **Családi napközi** Bikal, Mágocs, Mekényes, Nagyhajmás településeken működött, de Bikal kivételével valamennyi településen megszűnt.
- **Baba-mama klub** Vásárosdombó, Sásd településeken áll a családok rendelkezésére.
- Minden óvodába felveszik a 2,5 éves gyermeket.
- A települések egyharmadán biztosított helyben az **óvodai feladatellátás**. A járásban 510 óvodai férőhelyen, 445 óvodába beíratott gyermek nevelése folyik. **Az óvodába beíratott gyermekek számában nincs jelentős változás az előző évekhez képest. Az óvodák kihasználtságának foka sem mutat változást.**
- Az óvodába beíratott gyermekek 23 %-a hátrányos helyzetű és 36 %-a halmozottan hátrányos helyzetű SNI gyermekek száma 13 fő, arányuk csökkenő tendenciát jelez.¹⁰

10 - **2013. szeptember 1-étől a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet meghatározását a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény helyett már a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 67/A. §-a rögzíti**

- A járásban az iskolába lépési életkort elérő **óvodások** legalább **¼-e kerül iskola- érettségi vizsgálatra** óvónői javaslatra. Ez az óvodáskor előtti korai képességgondozás és napközbeni ellátások szükségességét veti fel.
- A járásban minden három éves gyerek óvodába jár.
- Az iskolai adatlapokon bekért adatok alapján a járásban 1563 iskolai férőhelyen, 1070 beírt tanuló nevelése-oktatása folyik. **A 2011-es adathoz képest nem csökkent jelentősen az iskolákba beiratkozott tanulók száma.**
- Az iskolákba beíratott **gyermek 20%-a HH-s és 35.7%-a HHH-s.** Arányuk hasonló, alig tér el az óvodaitól.
- Az általános iskolások **9 százaléka tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézséggel küzdő tanuló, ez a korábbi adat háromszorosa.**
- **Az iskolákban nyolcszorosa az SNI gyermekeknek az aránya az óvodai aránynak. A térség általános iskolásainak majdnem 10 %-a sajátos nevelési igényű. Valamennyi iskolában vállalják az integrált nevelésüket.**
- Az iskolákban a tanulók a Nemzeti Köznevelésről Törvényt értelmében 16 óráig tartózkodnak. Törekedni kell arra, hogy valamennyi HH/HHH tanuló napközi ill. tanulószobai ellátásban részesüljön.
- Az intézményekben **ingyenesen étkezik a diákok több mint fele (65%, 620 fő).**
- **A 2015. évi országos kompetencia mérésen a Hegyháti járás** tanulóinak teljesítménye minden évfolyam esetében gyengébb az országos átlagoknál¹¹. A 8. évfolyamosok matematika teljesítményének átlaga 1552 pont (az országos 1618). Szövegértésük átlageredménye 1534 pont, míg az országos 1657 pont. A hatodikosok matematikai járási átlaga 1455 pont (az országos átlag 1497 pont). Szövegértésük (1438 pont). A nyolcadikos matematika sikerült a legkevésbé, s az ezen az évfolyamon írt szövegértés a legjobban.

Összehasonlítva a 2008, 2010, 2011, 2012 és 2015-ös év adatait a következőket állapíthatjuk meg: Az adatok az intézmények teljesítményének *időbeli* alakulásában nem tanúskodnak semmilyen, statisztikailag alátámasztható változásról. Számottevő különbségek nem tapasztalhatók, enyhe ingadozásokat láthatunk mindössze, amelyek évfolyamonként, illetve évenként különböző irányban mutatnak kismértékű eltérést. A különbségek értéke akár pozitív, akár negatív irányban oly kicsi, hogy azokkal sem a fejlődésre sem a teljesítményromlásra vonatkozó következtetéseket nem lehet érvényesen alátámasztani.

¹¹Egyházaskozár általános iskolájának kompetenciamérés eredményei beszámításra kerültek, mivel Bikallal társulásban látja el az alapfokú oktatás feladatait, és Egyházaskozár végzi az 5.-8. osztályos gyermekek oktatását.

Összességében az anyagi és szellemi erőforrások döntő többsége a járásban a csökkenő gyermeklétszám miatt rendelkezésre áll, a jogszabályok változása – iskolai szolgáltatásai idő és pedagógusi óraszám növekedése, stb, – pedig kedvezően hatott a napközbeni ellátások fejlesztésére.

Ahogy a korábbiakban bemutattuk, a napközbeni ellátás nem pusztán ágazat-specifikus szolgáltatás, kiváló terepet kínál a különféle ágazatok együttműködésére. Miután bizonyos szolgáltatásokban magánszemélyek, vállalkozások is részt vehetnek, vagy akár civil szervezetek nyújthatják, a szektorközi együttműködésre is kiváló lehetőség nyílik a napközbeni ellátások fejlesztése során.

A napközbeni ellátások tervezésénél az alábbi feltételek élveztek prioritást:

- a szolgáltatásoknak az életkori szükségletekkel összhangban kell állniuk
- a prevenció és szocializációs funkciót kell előtérbe helyezni a tervezés és a szolgáltatások szervezése során
- A napközbeni ellátásokhoz való hozzáférésben a hátrányos helyzetű gyermekeket kell preferálni, de nem lehet olyan szolgáltatásokat szervezni, amelyekben kizárólag ők vesznek részt. Ez ellentmond a szegregáció tilalmának, a gyermekek mindenkifelett álló érdekének, az integrációs törekvéseknek és a szocializációs funkcióknak is.
- Az ellátásokban való részvétel lehetőségét, éppen, mert hátránymérséklő eszközként kell megszervezni a szolgáltatásokat, nem szabad a szülők munkavállalásához kötni. Ennek a szemléletnek az érvényesítésében a változó jogszabályi környezet is támaszt nyújt.
- Lehetővé kell tenni, még kistélepülések esetében is a szülők számára a választási lehetőséget, melyik szolgáltatást kívánják igénybe venni. Természetesen teljes körű szolgáltatásrendszer nem szervezhető a kistélepüléseken, viszont a szülő és a gyermek eljutása más szolgáltatásba a falugondnoki, települési járművekkel, a támogató szolgálat bevonásával – fogyatékos gyermek esetén – megszervezhető. Erre is számos jó példát találni már ma is a járásban. /A támogató szolgálat a fogyatékkal élő gyermekeket szállítja Vázsnok, Gerényes, Ág, Vásárosdombó településekről napi szinten Dombóvárra.
- A napközbeni ellátásokat a szünidőben is biztosítani kell.
- Az iskoláskorú gyermekek körében szolgáltatásokban a tanulást segítő formák mellett a sportolás, a szabad idő hasznos eltöltésének lehetőségét is biztosítani kell.
- A szolgáltatásokban dolgozó szakemberek folyamatos fejlődését biztosítani szükséges. A napközbeni ellátások, a tanulást segítő szolgáltatások nem alacsonyabb rendű, alacsonyabb presztízsű feladatok, mint a tanórai oktatás.

Hosszú távú cél, hogy a napközbeni ellátások széles körben, szükséglet-arányosan épüljenek ki a járásban a 0-14 (esetenként 18) éves korosztály számára, az egyes korosztályoknak megfelelő széleskörű, állandó, alkalmankénti, de rendszeres vagy időszakos (pl. szünidei) szolgáltatásokkal. A szolgáltatásoknak minden településen elérhetőnek kell lenniük, vagy helyben, vagy az érintett korosztály (és a szülők) utaztatásának megoldásával. A szolgáltatásokat a járásban már jól működő gyakorlatokra kell alapozni, de meg kell valósítani az érintett szakmák együttműködését a tervezésben, a szolgáltatásnyújtásban és az értékelésben egyaránt. A folyamatba a szülőket is be kell vonni.

Biztosítani kell, hogy a szolgáltatásokat felkészült, korszerű tudással rendelkező szakemberek nyújtsák, akik részt vesznek a jelzőrendszerben és a szakmaközi hálózatokban.

A szolgáltatásokat egész évben, tehát szünidőben is biztosítani kell.

Cél továbbá hogy a hátrányos, halmozottan hátrányos, veszélyeztetett gyermekek megfelelő, legalább a településen való jelenlétükkel azonos arányban jussanak be a szolgáltatásokba.

Az egyes ellátási formák hosszú, és középtávú céljait, és az ezek eléréséhez szükséges azonnal (1 éven belül) szükséges tevékenységeket, valamint a kapcsolódó indikátorokat a következő, táblázatos formában foglaljuk össze.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
1. A szülői szerepek, szülő kompetenciák megerősítése, a család támogatása a gyermeknevelésben	Jobb együttműködés a szülők és intézmények között	Szülőknek, illetve családoknak szervezett, az intézmények és a családok közötti rendszeres kommunikációt és bizalmat elősegítő szolgáltatások, rendezvények a napközbeni ellátásokhoz kapcsolódóan elérhetők	rendezvények száma, szülői elégedettség növekedése, motiváltság az együttműködésre	a szülővel, családdal kapcsolatos elvárások realitásának értékelése szakmaközi műhelyekben	szakmaközi műhelyek száma	gyerekiroda	A megfogalmazott céloknál átfedések vannak. Több esetben előfordulnak, így az indikátorok teljesülése irreális. Módosítása megtörtént.
				helyi jó gyakorlatok feltárása és átadása	tapasztalatcserék, tapasztalat-átadások száma	gyerekiroda	
2. A legkisebb, 0-3 éves gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése a családból hozott hátrányok enyhítése érdekében	A járás valamennyi óvodájában létrejönnek a hátrányos helyzetű gyermekek számára az intézményes ellátás (óvodai csoportban vagy egységes óvoda bölcsődében) formái	A csoportszámok megfelelőek a feladathoz (csökkenteni kell az egy pedagógusra jutó gyermekek számát)	1 óvodapedagógusra legfeljebb 11 gyermek jut	települési szinten vizsgálni az érintett gyermekek részvételét a szolgáltatásokban	helyzetelemzés elkészült	gyerekiroda	
	Az érintett célcsoport legalább 50%-a igénybe veszi az ellátásokat	A gyermekek életkori szükségleteinek megfelelő tárgyi feltételek rendelkezésre állnak	A szobai és szabadterei játékok folyamatos pótlása és kiegészítése megvalósul	szülői igények, elképzelések feltérképezése	helyzetelemzés elkészült	gyerekiroda	A rövidtávú célkitűzések teljesültek. A középtávú célkitűzések megvalósulása folyamatos. A hosszú távú célkitűzések reálisak. <i>Indokolt az előkészítő munkálatok megkezdése</i>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
	A szolgáltatásokban dolgozó szakemberek rendelkeznek a megfelelő szakképesítéssel és az érintett korosztályról szóló legkorszerűbb	Az intézmények rendszeres kapcsolatban állnak a szülőkkel, segítséget nyújtanak a szülői kompetenciák meg- erősítésében	Rendezvények, közös foglalkozások a szülőkkel, legalább havi egy alkalommal a gyermek életkori sajátosságaihoz kapcsolódóan	infrastrukturális feltételek feltérképezése	helyzetelemzés elkészült	gyerekiroda	A megfogalmazott céloknál és a tervezett feladatoknál átfedések vannak. Több esetben előfordulnak.
	Az óvodába lépő korosztály értelmi, érzelmi és testi fejlettsége javul	Közreműködnek a szegénységből fakadó hiányok leküzdésében (pl. játék- és eszközkölcsonzés, mosási lehetőség, stb.)	Az intézmények legalább egyharmadában a szolgáltatások rendelkezésre állnak	szükséges anyagi és emberi erőforrások feltérképezése	helyzetelemzés elkészült	gyerekiroda	A rövid és a középtávú célkitűzések megvalósultak. Kisvaszari Közösségi Házban a mosás megoldott. Gödre óvodája mosógépet kapott. Mindszentgodisán a játékkölcsönzés megvalósult.
	Megteremtődnek a fogyatékos és speciális nevelési igényű gyermekek napközbeni integrált ellátásának feltételei	A beíratott gyermekek rendszeres részvétele növekszik, az ehhez szükséges feltételek megteremtődnek (pl. szállítás)	A beíratott gyermekek rendszeresen látogatják az intézményt.	szakmai tervező műhelyek elindítása (óvodánként egy) a védőnők, a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat, a bölcsőde, a BK gyermekház és az óvónők részvételével.	Szakmai műhelyek terveinek összegzése és elfogadása a települések által	gyerekiroda	A tervezett feladatok a védőnői szakmai műhelyben megvalósultak.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
				Szakemberek felkészítése: a korai évekkel kapcsolatos legkorszerűbb szakmai tudás átadása, integrált nevelés kérdései, roma kultúra és népismeret	képzési lehetőségek feltérképezése, képzési terv készítése, a Biztos Kezdet programmal való együttműködés lehetőségeinek kiaknázása	gyerekiroda	
				Az azonnal elindítható kiegészítő szolgáltatások megtervezése	intézményenként legalább egy kiegészítő szolgáltatás elindul, pl. játszóház, alkalmankénti gyermekmegőrzés, szülő-klub, stb.)	gyerekiroda	A tervezett feladatok a védőnői szakmai műhelyben megvalósult.
3. A 3-6 éves gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése a családból hozott hátrányok enyhítése érdekében	Az iskolaéretlen gyermekek arányának 20 %-os csökkenése	A DIFER-mérésekhez igazodó fejlesztési rendszer kidolgozása és bevezetése	egyéni és csoportos fejlesztésekben való résztvevők arányának növekedése	Óvodai DIFER-mérés rendszeresítése, az eredmények összegzése, értékelése, ennek megfelelően a fejlesztési szükségletek rögzítése	éves tervek intézményenként	óvodavezetők, gyerekiroda	Az óvodákban a DIFER mérőanyagot használják és az ezekhez igazodó fejlesztési rendszer kidolgozása és alkalmazása is folyamatos. 2011/2013-as DIFER mérések eredményeinek összegyűjtése, elemzése megtörtént.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközi ellátások							
	A beiskolázási mutatók legalább 20 %-os javulása	Az óvodapedagógusok felkészítése a fejlesztésekben való aktív részvételre, beleértve a preventív célú fejlesztéseket is	az óvodapedagógusok és az óvodai személyzet, valamint a nappali ellátásokban dolgozó más szolgáltatások munkatársainak minimum 10%-a évente képzésben vesz részt	Képzési program kialakítása: korai képességgondozás, fejlődési eltérések felismerése, csoportos megelőzési formák. Képzők felkészítése (pl. szakszolgálat munkatársai, gyógypedagógusok, pszichológusok). Kapcsolatépítés a kaposvári egyetem pedagógiai karával	képzési program, együttműködési megállapodás, gyakorlatot töltő pedagógus-hallgatók száma a kistérségben évente	gyerekiroda, pedagógia szakszolgálat, óvodavezetők	A rövid és középtávú célkitűzések megvalósultak. <i>A munka folytatása szükséges.</i>
		A szakszolgálat szükségleteknek megfelelő tevékenysége az intézményekben	az ellátandó gyerekek a megfelelő óraszámú helyben jutnak a szolgáltatásokhoz. A szolgáltatásokban a csoportos formák és közösségi programok is teret nyernek az egyéni fejlesztés mellett a megelőzés érdekében	A kistérségben jelenleg működő két pedagógia szakszolgálat működési adatainak begyűjtése, együttműködés megindítása az ellátás egységesítése érdekében, utazó szolgáltatás fejlesztése. A gyógytestnevelés bevezetése Vásárosdombó intézményeiben.	közös szakmai program, helyben ellátott gyermekek száma	gyerekiroda, fenntartók, érintett intézmények	Védőnő, családsegítő a Sásdi Manóházba és a Baranyajenői napköziben évente hat alkalommal ellátogat. Vásárosdombó intézményeiben a gyógytestnevelés beindult. A rövid és a középtávú célkitűzések teljesültek. <i>A program befejezése után a kezdeményezések elhaltak.</i>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközi ellátások							
				megvizsgálni, elemezni, hogy az iskolaérettségi vizsgálaton, mely részterületeken milyen mértékű lemaradás jellemzi általában a gyermekeket; hogy az iskolaérettségi vizsgálatot követően a gyermekek mekkora százaléka kerül tovább Szakértői Bizottsági vizsgálatra; - hogy az iskoláskort elérő gyermekek mekkora hányada kezdheti meg 1. osztályban a tanulmányait a tárgyév szeptemberében, illetve további egy évig még óvodai fejlesztésben kell részesülnie	adatok intézményenként és összesen is rendelkezésre állnak, vizsgálati eredmények visszacsatolásra kerülnek az óvodák felé, közös szolgáltatásfejlesztési terv készül		A rövidtávú célkitűzés megvalósult. A pedagógiai szak- szolgálat átszervezése megtörtént.
		Nyári időszakban is elérhető fejlesztő foglalkozások	utazó nyári szakszolgálati szolgáltatás bevezetésre kerül	a feltételek kidolgozása, megállapodás a fenntartóval	ellátott gyermekek száma, preventív alkalmak száma	gyerekiroda, fenntartók, érintett intézmények	A rövid és középtávú célkitűzések feladatai megvalósultak. A pályázatban résztvevő

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
		Nyári időszakban elérhető, az óvodákhoz kapcsolódó, étkezést is nyújtó nappali ellátások létrehozása	minden óvodával ellátott településen rendelkezésre áll nyár ellátás az óvodai szünetben, és a gyermekek behordása más településekről megoldott	a feltételek kidolgozása, megállapodás a fenntartókkal	terv rendelkezésre áll, elérhető források felkutatása megtörtént	gyerekiroda, fenntartók, érintett intézmények	valamennyi intézmény nyári időszakban tervezett projektjei lefedték a cselekvési terv feladatkörét.
				a rendszeres óvodába járás felülvizsgálata, helyi intézkedések, ösztönzők meghozatala a feltárt hiányosságok korrekciójára, az eredményesség javításához vezető jobb gyakorlat bevezetése.	rendszeres óvodába járás tényadatai éves bontásban rendelkezésre állnak, az indokolatlan hiányzások évi 10 %-kal csökkennek	települési önkormányzatok, óvoda- vezetők	Az óvodai IPR, a beóvodázási támogatás maximálisan elősegítette a hiányzás csökkenésének megvalósulását.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközi ellátások							
6-10 éves korú gyermekek napköz- benei ellátásának fejlesztése a családból hozott hátrá- nyok enyhítése érdekében	Iskolaotthonos oktatásban, illetve egész napos iskolában résztvevő gyermekek száma, köztük a hhh, hhh és veszélyeztetett gyermekek aránya leg- alább megegyezzen az intézményben való jelenlétük arányával	A szolgáltatás leg- alább azon gyerme- kek számára legyen elérhető, akik nem az iskolával azonos településeken élnek és hh, hhh vagy veszélyeztetet helyzetűek	a szolgáltatásban részesülő gyermekek száma, a nem a székhelytelepülésen lakók aránya, hh. Hhh gyerekek ará- nya	Azonnali döntés Nemzeti Közoktatási Törvény rendelkezéseinek megfelelően az oktatási intézmé- nyek jövőbeni fenn- tartásáról a gyerme- kek érdekét szem előtt tartva.	képviselőtestületek határozata, megál- lapodás a működtetés kérdéseiben a kormányhivatal illetékes szerveivel, iskolák pedagógiai programjai	polgármesterek, szakmai előkészítésben részt vesz: igazgatói műhely, gye- rekiroda	A tervezett célkitűzések a hozzárendelt feladatokkal nem valósultak meg. Az általános iskola fenntartása 2013. jan. 1- jétől állami feladat.
	A kompetencia- eredmények javulása			terv kidolgozása a szeptember 1-től kötelezően 16 óráig nyitva tartó iskolák programkínálatára és a feltételrendszerére	terv intézményenként, amelyet a közösség megismer	intézményvezetők	A kompetencia mérések eredményeiben változás ilyen rövid időintervallumban még nem kimutatható. A beindult fejlesztések hosszabb távon lesznek mérhetőek. Az „egész nap az iskolában”, tehát a tanulók 16 óráig az iskolákban tartózkodnak. A fenntartó (KLIK) biztosítja a gyermekek számára a délutáni programokat.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
		Különféle a nappali ellátást és a tanulást egyszerre segítő formák bővülése az iskolákban és az iskolán kívül, különös tekintettel a szünidőkre	a hh, hhh és veszélyeztetett gyermekek aránya szolgáltatásokban legalább megegyezik a települési/intézményi jelenlétük arányaival	a jelenlegi szolgáltatások részletes adatbázisának összeállítása, értékelése, különös tekintettel a hh, hhh és veszélyeztetett gyermekek szempontjából	helyzetelemzés elkészül, a gyerekbizottság, szakmai műhelyek megvitatják	gyerekiroda	Mindenképpen a hosszú távú célkitűzések megvalósulását segíteni kell. A fenntartóval (KLIK) való együttműködést erősíteni szükséges annak érdekében, hogy a HH./HHH gyermekek a családból hozott hátrányaik enyhüljenek.
		A szolgáltatásokban az érintett ágazatok képviselői egyaránt részt vesznek,		a programokat az érintett szakemberek helyi szükségletekre alapozva közösen készítik el és értékelik, bevonva az érintett szülőket	szolgáltatási terv, részt vevő szakemberek száma, konzultációs alkalmak a szülőkkel	gyerekiroda, települési önkormányzatok, fenntartók	szociális, gyermekjóléti szolgálat, szakszolgálat, védőnők, pedagógusok, stb.
				a szakemberek közösen felkészülnek a napközbeni ellátások feladataira, különös tekintettel a hátránymérséklés, az iskolai előmenetel támogatása szem-	szakmaközi munkacsoportok, képzési alkalmak száma minimum 6 alkalom/év	gyerekiroda	

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			A megvalósítás folyamata
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
Napközbeni ellátások							
10-14 éves korú gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése a családból hozott hátrányok enyhítése érdekében	A kompetencia-eredmények javulása, az egyes gyermekek esetében legalább egy szintet. Összességében az 1. képességszint alatt teljesítők arányának csökkenése	Napközi/tanulószoba a elérhetővé tétele valamennyi, legalább az ingyenesen étkező gyermek számára	ingyenes étkezők száma/ tanulószobát, napközi igénybe vevők száma	leendő fenntartóval történő megegyezés	együttműködési megállapodás, iskolák pedagógiai programjai	fenntartók, iskolavezetők	A fenntartóval együttműködési megállapodás kötése a célkitűzések megvalósulása érdekében.
		A tanoda-típusú szolgáltatások meghonosítása azokon a településeken, ahol nincs iskola	a szolgáltatásokban a legalacsonyabb képesség-szinten teljesítő gyermekek részt vesznek	egyéni gyermeki iskolai pályafutások feltérképezése. A legrosszabban teljesítő tanulókkal kapcsolatos teendők megbeszélése, egyéni fejlesztési terv készítése szakmaközi hálózatban, valamennyi érintett szolgáltatás részvételével	elkészült fejlesztési tervek, végrehajtásuk és eredményességük félévenkénti felülvizsgálata		<p>Az egyes gyermekekről, családokról szerzett adatokat és ismereteket az érintett szolgáltatásoknak egymással meg kell osztaniuk, ennek szervezett és rendszeres módja lehet a szakmaközi esetmegbeszélés, a jelzőrendszer működtetése. A jelzőrendszer nem csak a már kialakult hátrány- vagy veszélyeztető helyzetek kezelésére, de a megelőzésre is alkalmas.</p> <p>Sásdi Faodu Egyesület Tanoda pályázata sikeres volt. Civil szervezetek nyújtottak be pályázatot.</p>

3.3. Közoktatás - óvoda

„A világot nem érdekli sem a hagyomány, sem a múltban kivívott hírnév, a gyenge teljesítményre nincs mentség, a szokások vagy a kialakult gyakorlat pedig senkit nem érdekli. A sikert azok az egyének és országok fogják kivívni, akik, és amelyek gyorsan tudnak alkalmazkodni, akiknek nem szokásuk a siránkozás, és nyitottak a változásra.”¹²

A világszerte híres McKinsey-jelentés¹³, amely 25 ország iskolarendszerét vette górcső alá, azt vizsgálta, mi a közös a legjobban teljesítő oktatási rendszerekben? A válasz három fontos és közös tényezőt emel ki, melyek valamennyi sikeres iskolarendszerben megtalálhatóak:

- Megfelelő emberek váljanak pedagógussá.
- Minőségi tanárképzés során képezzék eredményesen teljesítő oktatóvá őket.
- Minden gyerek megkapja a lehető legjobb oktatást

Nyilvánvaló, hogy ezekre a kérdésekre a járásnak csak bizonyos mértékű ráhatása van, de a megállapítás mégis rámutat, hogy a sikeres oktatás kulcsa a pedagógus. A pedagógusokkal kapcsolatos minőségi elvárások kifejezése, a teljesítmények értékelése, a tanulás, továbbképzés, szakmai fejlődés lehetőségének biztosításában a járás intézmény fenntartói sem tehetetlenek. Erre a Hegyháti Járásban több jó példát látunk és arra buzdítjuk az érintett szereplőket, hogy ezeket tegyék a járásban általánossá.

Helyzetértékelés

- A települések egyharmadán biztosított helyben az óvodai feladatellátás.
- Az általános iskolai feladatellátás 6 településen helyben biztosított, Bikalon csak 1-4. évfolyam tekintetében.
- A járásban 510 óvodai férőhelyen, 445 óvodába beíratott gyermek nevelése folyik. **Az óvodába beíratott gyermekek számában nincs jelentős változás az előző évekhez képest. Az óvodák kihasználtságának foka sem mutat változást.**
- Az óvodába beíratott gyermekek 23 %-a hátrányos helyzetű és 36 %-a halmozottan hátrányos helyzetű. SNI gyermekek száma 13 fő, arányuk csökkenő tendenciát jelez.
- Az óvodába minden 3. életévét betöltött gyerek jár.
- A járás óvodáiban egy kivétellel, az átlagos csoportlétszám meghaladja a 20 főt.
- **Az óvodába járás 2015 szeptemberétől a gyermek három éves korától kötelező.** A jelenlegi kihasználtsági mutatók alapján optimális (86 %-os) az óvodák kihasználtsága, de nem egyenletesen oszlik meg a térségben.
- Jelenleg az óvodába beíratott gyerekek 16,6 %-a 3 éves korú, az óvodás gyerekek 8,7 %-a 7 éves korú.

¹² McKinsey-jelentés 6. oldal

¹³ <http://hu.scribd.com/doc/48453788/McKinsey-jelentes-2007>

- Az óvodások legalább egy negyede kerül iskolaérettségi vizsgálatra. Jelenleg nem ismert, hogy az iskolaérettségi vizsgálaton, mely részterületeken milyen mértékű lemaradás jellemzi általában a gyermekeket. Nem ismert, hogy az iskolaérettségi vizsgálatot követően a gyermekek mekkora százaléka kerül tovább Szakértői Bizottsági vizsgálatra. Nem ismert, hogy az iskoláskort elérő gyermekek mekkora hányada kezdheti meg 1. osztályban a tanulmányait a tárgyév szeptemberében, illetve mekkora hányadának kell még további egy évig óvodai fejlesztésben részesülnie.
- Hiányos információk állnak rendelkezésre az óvodai DIFER méréssel azonosított képességihiány területekről is, így a képességek állapotáról és ezeknek az iskolaérettséggel, SNI státusszal való összefüggéseiről helyzetkép nem áll rendelkezésre, így megfelelő szolgáltatás sem tervezhető.
- **A 2011-es adathoz képest nem csökkent jelentősen az iskolákba beiratkozott tanulók száma.**
- Az iskolákba beiratott **gyermekek 20%-a HH-s és 35.7%-a HHH-s.** Arányuk hasonló, alig tér el az óvodaitól.
- Az általános iskolások **9 százaléka tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézséggel küzdő tanuló, ez a korábbi adat háromszorosa.**
- Az iskolákban nyolcszorosa az SNI gyermekeknek az aránya az óvodai aránynak. A járás általános iskolásainak majdnem 10 %-a sajátos nevelési igényű.** Valamennyi iskolában vállalják az integrált nevelésüket.
- Az iskolai férőhely-kihasználtság 68 százalékos, mely az egyes települések viszonylatában eltérő mértékű, de valamennyi feladatellátási helyen férőhely túlkínálatot jelez.
- **A hátrányújratermelődés – az adatok szerint – még nem mérséklődik vagy stagnál a járásban.** Továbbá jól követhető az adatokból, hogy **erősödik a települések közötti szegregációs folyamat.** Az a tendencia, hogy azokból az iskolákból, ahol sok a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyerek, elindult a zömében nem hátrányos helyzetű gyerekek elvándorlása más település iskoláiba, a városi iskolákból pedig a 6 és 8 osztályos gimnáziumokba.
- Egyetlen iskolában sem éri el az átlagos tanulócsoport létszám a 20 főt. A legkisebb a csoport átlagléttség Gödrén és Mindszentgodisán, Vásárosdombón, ahol a legmagasabb a HH arány a járásban (85 %), a legmagasabb az átlagos csoport létszám (19 fő/csoport).
- A járás általános iskolásainak 40%-a napközis (2016-os adat szerint), 9 %-a iskolaotthonos oktatásban részesül és 27 %-a vesz részt tanulószobai foglalkozáson. Összességében a tanulók 75 százaléka vesz részt valamilyen tanulást segítő oktatási formában.
- A 2013-as tanévtől az iskolák állami kézbe kerülésével a járás valamennyi iskolájában, a pedagógusok utaztatásával megoldottá vált a teljes szakos ellátottság, ami korábban az iskolák egy negyedéről volt elmondható.

– A Hegyháti járás tanulóiinak teljesítménye az országos kompetencia mérésen minden évfolyam esetében gyengébb az országos átlagoknál. A 8. évfolyamosok matematika teljesítményének átlaga 1552 pont (az országos 1618). Szövegértésük átlageredménye 1534 pont, míg az országos 1657 pont. A hatodikosok matematikai járási átlaga 1455 pont (az országos átlag 1497 pont). Szövegértésük (1438 pont). A nyolcadikos matematika sikerült a legkevésbé, s az ezen az évfolyamon írt szövegértés a legjobban.

Összehasonlítva a 2008, 2010. 2011. 2012 és 2015-ös év adatait, a következőket állapíthatjuk meg: Az adatok az intézmények teljesítményének *időbeli* alakulásában nem tanúskodnak semmilyen, statisztikailag alátámasztható változásról. Számottevő különbségek nem tapasztalhatók, enyhe ingadozásokat láthatunk mindössze, amelyek évfolyamonként, illetve évenként különböző irányban mutatnak kismértékű eltérést. A különbségek értéke akár pozitív, akár negatív irányban oly kicsi, hogy azokkal sem a fejlődésre sem a teljesítményromlásra vonatkozó következtetéseket nem lehet érvényesen alátámasztani. A középiskola nem szolgáltatott adatot.

– Az általános iskolát 2014/15-ös tanévben elvégzők közül két tanuló kivételével mindenki tovább tanult.

– Szakiskolában tanult tovább a 2014/15 –es tanév 8. osztályosainak 51 %-a, szakközépiskolában a 25 %-a, és gimnáziumban a 20 %-a.

– A diákok 1,3 százaléka évfolyamismétlő. A 10 igazolatlan óránál többet mulasztott tanulók aránya 3,2 %. Az évfolyamismétlés és az igazolatlan hiányzás a 8. osztály időbeni befejezésének kitolódását, rosszabb esetben az általános iskola be nem fejezését prognosztizálja.

– A szakközépiskolában a diákok mindössze 3 %-a évfolyamismétlő, 4 % a HH, 7 % HHH, 5 % SNI gyermekek aránya és 7 % a lemorzsolódás.

– A járásban a Baranya Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Sásdi Tagintézménye látja el a következő alaptevékenységeket: korai fejlesztés, nevelési tanácsadás, logopédia, gyógytestnevelés. Az óvodás és iskolás korosztály 26 %-át látja el. Logopédiai ellátásban az óvodások 18, az iskolások 2 százaléka részesül. Nevelési tanácsadásban az óvodások 15 %-a, az iskolások 5 %-a részesül. Gyógytestnevelés csak az iskolások számára érhető el, 16 % részesül benne. Korai fejlesztésben 6 gyermek részesült.

– A települési óvodai és iskolai létszámokhoz viszonyítva Vásárosdombón, Sásdon és Mindszentgodisán igénylik a gyermekek nagyobb mértékben logopédiai terápiát. Ebben a tanévben 19 főt terjesztettek fel SNI vizsgálatra, jellemzően Mindszentgodisa, Mágocs, Vásárosdombó intézményeiből. Az SNI gyermekeket utazó gyógypedagógus látja el.

– A pályaválasztási tanácsadás és a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása szakfeladatokat igények szerint BMPSZ megyei szinten látja el.

Összességében, e komplex problémahalmaz, komplex megoldásokat kíván. Számos eddig nem érintett, de a gyermekek neveléshez, oktatásához, jövőképehez kötődő kérdés/problémakör/terület feltárását, elemzését és válaszkeresését teszi szükségessé.

Menet közben az iskolák fenntartása 2013. 01. 01-jétől állami feladat lett. A jövőbeni feladatok megfogalmazásánál a társulási struktúra újratervezését is felvetheti.

A stratégiai lépések tervezésekor legalább az alábbiakra érdemes válaszolni:

- Milyen az egyes települések, a járás, a mikrotérségek oktatásirányítási/tanügy- igazgatási helyzete, humánerőforrása, intézményesített formája? Van a települési és kistérségi vezetőket, illetve intézményvezetőket, pedagógusokat segítő szolgáltató rendszer, struktúra? Van a szülőt, a gyermeket segítő szolgáltatói rendszer?
- Van-e intézményi és/vagy járási oktatási minőségpolitika, mérő-, értékelő-, fejlesztő rendszer, pedagógiai tervezés?
- Vannak-e összefogások, kezdeményezések, hajlandóság települési és járási szinten a jelzett problémák megoldása érdekében?
- Milyen oktatási stratégiák, intézkedések mentén történik egy-egy település, a járás strukturális, tartalmi, minőségi fejlesztése? Melyek az ezekben jelzett beavatkozási területek?
- Kinek, kiknek kell ezeket végrehajtania és végrehajtania, a végrehajtás folyamatát kontrollálni, ellenőrizni, visszacsatolni az érintettek felé? A stratégiák, intézkedési tervek tartalmazznak-e konkrét feladatokat, elérendő célokat, határidőket, felelősöket a beavatkozási területekhez?
- Az alacsony kihasználtsági mutatókkal rendelkező – esetenként kibővített, felújított – iskolák jövőbeli hasznosításával kapcsolatosan rendelkezik-e stratégiával az intézmény, település, a járás? (Mi a közösségi célú hasznosítást javasoljuk, a korai képességgondozás, a nap- közbeni ellátások és a felzárkóztatás/tehetséggondozás színtereinek megteremtését.)
- A járás intézményei és/vagy a társult intézmények között létezik-e folyamatos, tematikus szakmai együttműködés? A minőség és költséghatékonyság érvényesül?
- Asszisztál-e a járás a spontán végbemenő intézményi szegregációhoz, vagy közös elhatározással igyekszik azt megállítani?¹⁴

Az állami feladatból következően a települési önkormányzatoknak nincs beleszólásuk az iskolát érintő kérdésekbe. A Sásdi Többcélú Kistérségi Társulás néhány taggal tovább működik, munkaszervezete nincs.

¹⁴Hogy hogyan lehet a szegregációt megelőzni, arra jó példa az amerikai Harlem Child Zone Program.www.hcz.org

A helyzetelemzésből és helyzetértékelésből adódó lehetséges beavatkozási célok és cselekvések

A gyermekek korai nevelése, fejlesztése, óvodáztatás

A járás területén a védőnői szűrés megfelelően működik. A védőnői szolgálatok 114, a 3. életévüket betöltő gyermeket szűrtek, melyből beszédfejlődési zavart 7,8 %-nál, szociális fejlődési zavart 9,6 %-nál és gyermekek 6 %-nál tapasztaltak elhízást, illetve túlsúlyt.

- Szükséges - az óvodás kor előtti korai fejlesztési lehetőségek átgondolása mellett -, figyelmet szentelni az óvoda-iskola átmenet közös pedagógiai szakaszára is, mely a két intézmény szervezettebb prevenciós és képességfejlesztő gyakorlatát, lehetőségeit szinkronizálhatja
- mérsékelheti az iskolaéretlenségi arány növekedését, a képességihiányok halmozódásából exponálódó későbbi, óvodás és iskoláskori SNI –státuszt.
- Az óvodákban, iskolákban levő nagyszámú hátrányos helyzetű gyermek indokoltá teheti – és átgondolásra érdemes – a pedagógiai segítő (asszisztens, gyógypedagógiai asszisztens, gyermekfelügyelő) alkalmazását, mely a foglalkoztatást és a nők bevonását is eredményezheti *(esetleg pályázatokból)*.
- Az óvodába járás 2015 szeptemberétől a gyermek három éves korától kötelező. A jövőbeni, vélhető férőhely kapacitást / kihasználtsági mértéket, pontos adatfelvételt követően, idősorosan és az életkori sávok, a rendszeres óvodába járó és nem járók pontos azonosítása után modellezni érdemes, hiszen az óvodák fenntartása - a változó törvényi keretek jelenlegi tartalma szerint -, a helyi önkormányzatok feladatai lesznek a jövőben is. E modellezés részeként az óvodapedagógusi létszám számítása, esetleg a humánkapacitás járási átcsoportosításának (a törvény előírt óvodapedagógusi létszám biztosítása azon óvodákban, ahol jelenleg nem így van; illetve a magas HH arányú óvodákban történő alkalmazotti létszám emelése), át- vagy továbbképzésének (képességfejlesztő területek előnyben), a korai képességgondozásnál és a napközbeni ellátásoknál említett alternatívái is jelenjenek meg. *Az óvodákban elegendő férőhely rendelkezésre állt, az óvodapedagógusi létszám biztosított. Mindszentgodisán, Mágocson egységes óvoda-bölcsőde működik.*
- Szükséges a csoportlétszámok optimalizálása, kiegyenlítése a HH-, HHH-arányok figyelembevételével, továbbá a beíratott, de rendszeres óvodába nem járók feltérképezése, a rendszertelen óvodába járás okainak feltárása és az okok elhárítására, a rendszerességre ösztönző folyamatok tervezése, megindítása. *Az adatlapokra adott válaszok alapján nem jellemző a rendszertelen óvodalátogatás.*
- Az iskolaéretlenség területeit és mértékét települési, intézményi szinten összesíteni, elemezni szükséges. Fontos az egyes óvodákban folyó DIFER mérés rendszerszintű illetve helyi rögzítése, elemzése, és az iskolaéretlenségi mutatókkal történő komplex elemzést követően a releváns beavatkozások tervezése *megvalósításra vár.*

- Javasolt a helyi Pedagógiai Szakszolgálattal, egészségügyi hálózattal a korai gondozást segítő együttműködési keretet, cselekvési tervet előkészíteni és a rendszer kiépítését megkezdeni. *A helyi Pedagógiai Szakszolgálat ellát korai gondozást.*
- Javasolt az óvodapedagógusok szervezett, rendszeres felkészítése, gyakorlati-mentori támogatás megszervezése a diszfunkciók, képességhiányok felismerésére, ezek tudatos fejlesztésére, illetve megelőzésére.
- *Az óvodák 60 %-ában helyben legalább egy fejlesztő óvodapedagógus dolgozik.*
- Javasolt a korai szűrési rendszer előkészítése nem csak a mentális, kognitív, érzelmi, szociális fejlődési elmaradottság feltárása és minél korábbi életkorban történő fejlesztés megindítása szempontjából, de a testi, fizikai, mozgásképeség-hiányok időbeni felismerése, majd harmonikus fejlesztése érdekében is. Átgondolandó a jövőben mozgásterápia, illetve az óvodásokat jelenleg el nem érő gyógytestnevelés kiterjesztési lehetőségeire is figyelmet fordítani a járási és települési stratégia részeként.

A 3 éves beóvodázás során a legkorábbi időszakban lehetőség van az eltérő fejlődési ütemek észlelésére, így a mielőbbi korai fejlesztés megindítása érdekében következetes kapcsolatfelvétel a pedagógiai szakszolgálattal. Ennek eredményeként azt várjuk, hogy javuljon az iskolaérettségi mutató.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÓVODÁZTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás folyamata
Az óvodáskorú kisgyermek optimális fejlődéséhez, a családok bevonásán keresztül is hozzájáruló szolgáltató rendszer működik	az óvodákba 3 évesen beíratott gyermekek száma	Készüljön el, és évente kerüljön frissítésre egy járási/települési képességekvető adatbázis	Hiányterületek, és a fejlesztések eredményességét követő rendszer kiépül.	Kerüljenek visszacsatolásra települési, óvodai szinten az iskolaérettségi és DIFER vizsgálatok eredményei, készüljenek intézkedési, beavatkozási tervek a hiányok kompenzálására.	Strukturált összefoglaló a felmérés eredményéről	gyerekbizottság	Az óvodákban DIFER mérőanyaggal dolgoznak. Az iskolaérettségi vizsgálatok minden esetben elkészültek. A mérések eredményeinek függvényében tervszerű fejlesztések szakemberek segítségével történik. A rövidtávú célkitűzések teljesültek, a középtávú célkitűzések teljesülése folyamatban van.
	a beíratott gyermekek közül a rendszeresen óvodába járók száma			Rendszeres óvodai műhelyek segítség a hiányterületek fejlesztési gyakorlatát.	Megvalósíthatósági tanulmány		<i>Nem működik az óvodai szakmai műhely a program befejezése után. Megvalósíthatósági tanulmány nem készült.</i>
	Legalább 20 %-kal csökken az iskolaéretlen, az iskolába időbe belépő gyermekek aránya.			Kerüljön kidolgozásra, hogyan vonhatók be az érintett családok a gyermek fejlesztésébe – különösen az óvoda nélküli településeken -, illetve milyen módon (ösztönzővel, szolgáltatással) csökkenthető a család anyagi, szociális, mentális státuszából adódó hátrány.	Nyilvános, hozzáférhető települési, intézményi szintű adatbázis		A célkitűzésekre megfogalmazott intézkedéseket segíti az óvodák helyi nevelési programjában meghatározott, a családokkal való kapcsolattartás gyakorlata és módszertana. Rövid távú indikátorok teljesülése megtört, települési, intézményi szintű adatbázis elkészült.
					Együttműködési terv a Szakszolgálattal		Készült Együttműködési terv a Szakszolgálattal <i>Új együttműködési terv szükséges</i>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÓVODÁZTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás folyamata
					Beavatkozási, fejlesztési tervek		Beavatkozási, fejlesztési tervek elkészültek
					Műhely tematikus terve		Műhely tematikus terve elkészült
		Induljon el rendszeres óvodai, fejlesztő műhely	0,5 %-kal csökken az SNI arány az óvodákban.				Óvodai, fejlesztő műhely elindult. Az SNI arány csökkenése érdekében a megelőzés, fejlesztések beindultak. <i>Az előprojekt megszűnése után nincs ráhatásunk.</i>
			Az óvodai műhely fejlesztő gyakorlatai beépülnek az intézmények pedagógiai dokumentumaiba és a napi működésbe				Az óvodai fejlesztő műhelyek intézményenként szerveződnek, fejlesztő gyakorlatai beépültek az intézmények pedagógiai dokumentumaiba és a napi működésbe
		Épüljön ki a családokat a gyermeknevelésben támogató, segítő rendszer	Intézmények és szülők együttműködése javul	Alakuljon szakmai műhely a szülők motiválására a közösségi munka elemeire építve	Beavatkozási terv	gyerekiroda	Elkészült a beavatkozási terv. A rövid és a középtávú intézkedések indikátorai teljesültek.
			családok elégedettsége az óvodákkal növekszik, a szülők részvétele az óvodai rendezvényeken, közös programokon növekszik, különös tekintettel a hh és hhh gyermekek szüleire	szülőklubok rendszerének kiterjesztése a járás minden óvodájára	szülőklubok száma alkalmak száma (legalább havi egy/intézmény) további közös formák kidolgozása és beépítése a beavatkozási tervbe	gyerekiroda, intézményvezetők, gyerekbizottság	Működnek a szülőklubok Beépültek az óvoda helyi nevelési gyakorlatába.

3.4. Általános és középfokú iskolai nevelés – oktatás, pedagógiai szakszolgáltatás

A stratégiai célok eléréséhez szükséges feladatok és a megvalósítás tervezésének prioritásai:

- 2012. 09. 01. Ekkor lépett hatályba a nemzeti köznevelésről szóló törvény, de legtöbb intézkedése késleltetve, illetve fokozatosan került bevezetésre.
- Az általános iskolák szakmai és működtetési felelőssége, joga, a köznevelési törvény rendeleti szabályozása szerint változott.
- A Nemzeti Köznevelési Törvény életbe lépésével az egész napos oktatás, a szakos ellátás megoldódott.
- Javasolt a magas HH, SNI és az iskola-éretlenségi arányok ismeretében, a 16 éves tankötelezettség bevezetéséből adódó, a járás alacsony iskolázottsági mutatóinak további csökkenését mérsékelő intézkedések előkészítése. Elengedhetetlen a koragyerekkori és óvodai fejlesztés megerősítése, az óvoda-iskola átmenet pedagógiai újragondolása, a képességek korai mérésének, szakszerű fejlesztésének és követésének kiépítése. Ezek megoldása nélkül esélye nem lesz egy hátrányos, mélyszegény családból jövő, alacsony státusszal induló gyermeknek arra, hogy 16 éves korára befejezze a 8. osztályt. Nagy esély van arra, hogy egy évet még az óvodába tölt (mert iskola-éretlen). Esélye van, hogy egyszer évet ismétel, és ennek esélyét nem csupán az ismeret- és a képességhiány, de a hiányzások magas száma is elősegítheti. Mindezt tetézi, ha születési ideje miatt, év vesztesként lép az intézményrend- szerbe.
- Javasolt a 16. éves tankötelezettség körüli veszélyekre felkészülni abból a szempontból is, hogy a 8. osztályt befejezők fele szakiskolában tanul tovább, és oda nagyon gyenge kondíciókkal lép be: esetleg lemorzsolódik. (A köznevelési törvény „híd” programjai alternatívát kínálnak erre a problémára.)
- Elengedhetetlen az iskola-érettségi eredmények, az óvodai és az iskolai SNI arányok, a 4. osztályos készsgmérés és a kompetenciaeredmények trendvizsgálata, a nevelési út elemzése, értékelése, visszacsatolása a folyamatba. *E komplex összefüggés-elemzés választ adhat arra, mitől is nő sokszorosára az SNI gyermekek aránya az iskolában, az óvodához képest.*
- Indokolt a korai fejlesztés, gondozás; a fejlesztő felkészítés; a pályaválasztási tanácsadás, utazó gyógypedagógusi, iskolapszichológusi szolgáltatás továbbfejlesztése. Indokolt a szolgáltatási háló bővítése a következőkkel: szakmai tanácskozások, szemléletformáló tanácsadás, hatékony módszerek, eszközök bemutatása, kudarcok kialakulásának megelőzése, zökkenőmentes beilleszkedés segítése, kapcsolat a szülőkkel, tanácsadás pedagógusoknak, szülőknek. Eszközvásárlás – mellyel hatékonyabbá, színesebbé tehetik az órát, fejlesztő foglalkozást a pedagógusok.
- A releváns intézkedési tervek elkészítése, korrekciója és azok megvalósítása településenként, intézményenként, szükségszerű az adott helyen alacsony mutatók javítása érdekében (elsősorban az óvodákban.)

- Javasolt az 1-4. osztályos szakaszban az iskolaotthonos oktatás bevezetésének a lehetőségét előkészíteni – különösen azokon a helyeken ahol napközi és/vagy tanulószoba működik jelenleg az alsó tagozatban -, mely az alapképességek kialakításának ideálisabb teret és formát biztosít. *A beérkezett adatlapok alapján jelenleg egy iskolában működik iskolaotthonos oktatás (Sásd). Az iskola működési gyakorlatának kialakításába a jelen körülmények között nincs ráhatásunk.* A köznevelési törvény életbelépésével, vagyis 2012/2013-as tanévtől az általános iskolák legalább 16 óráig kötelesek foglalkozásokat szervezni a tanulók számára, valamennyi évfolyamon. Tehát szeptember 1-től legalább 16 óráig nyitva kell tartani minden általános iskolát. A tanulókon és a szülőkön is múlik, hogy milyen mértékben használják ki, hogy minden általános iskolát egész nap nyitva kell tartani.

A járás általános iskolásainak 40 %-a napközis (2016-os adat szerint), 9 %-a iskolaotthonos oktatásban részesül és 27 %-a vesz részt tanulószobai foglalkozáson. Szakkörre a diákok 81%-a jár.

- A járás, a települések, az intézmények önértékelési gyakorlatát elő kell mozdítani. A mutatók közötti összefüggések elemzése, az ebből kiinduló tervezés és végrehajtás, a folyamatos kontroll, ellenőrzés meg kell, hogy honosodjon valamennyi szinten.
- Az iskoláknak át kell tekinteniük és pontosítani, kiegészíteni a pedagógiai programjukat, – elsősorban az átmenetek, belső mérő-, értékelő-, fejlesztő-, követő rendszerüket. Át kell tekinteni, és egyértelmű, határozott, konkrét – releváns – beavatkozásokkal kiegészíteni a kis- térségi, települési közoktatási intézkedési, illetve intézményfejlesztési terveket. *Az iskola működési gyakorlatának kialakításába a jelen körülmények között nincs ráhatásunk.*
- Van iskola, ahol a teljesítmény és eredménymutatók egyértelműen leképezik az iskolák tanulói összetételét. Alacsony eredményesség, magas HH és hiányzási arány. Látszólag ez meg is felel a tényeknek, de a tények még nem teljeseek. Vissza kell tekinteni, hogy mit tett az intézmény, mit a település, hogy mindez ne így legyen? Fejlődött-e a gyermek vagy csak nőtt, korosodott és elérte a 8. osztályt? Volt, van-e tanulást segítő forma, a differenciált fejlesztésnek rendje, elvárásai, követése az intézményben? Meg tudja mutatni az intézmény, hogy honnan, milyen muníciókkal lépett be a gyermek a rendszerébe? Felmérte ezt? Fejlesztésében érvényesítette a mérés eredményeit? A magas hiányzások mérséklésébe mennyiben támaszkodott a települési szakmai, igazgatási hálóra, a jelzőrendszerre?
- Az ilyen intézményben – vagy azon a településen, ahonnan diák bejár – javasolt a délutáni tanulást segítő formák, vagy az egész napos oktatás, ami ma már megvalósul, patrónusi, mentori rendszer bevezetésére koncepciót készíteni, hiszen ezzel jelentősen csökkenthetőek a lakhatási körülményekből, a szülők alacsony iskolai végzettségéből is eredő tanulási kudarcok.¹⁵Az új köznevelési törvény is ezt szorgalmazza, miközben időkeretet is kínál erre a pedagógusoknak. **Ám a települések az iskolán túli térben is tervezhetnek felzárkóztató formákat, és nem csak pedagógusokkal.**

¹⁵Ugyanezen tények indokolják a napközbeni ellátások sokszínű rendszerét, ahogyan azt az előzőekben is tárgyaltuk

- A járásban jellemzően nem a legnagyobb arányú hátrányos helyzetűeket nevelő iskolák nyújtják csak a leginkább alacsony teljesítményt. Zömmel a szakiskolai képzésben tanulnak tovább, néhány, többségében hátrányos helyzetűeket nevelő iskolából. Javasolt a pályorientációs tevékenység újratervezése: a továbbtanuláshoz, a reális pálya- és jövőkép kialakulását fejlesztő, az önismeretet, életviteli kompetenciát, önálló tanulást erősítő körök indítását tervezni. A pályaválasztásra való felkészítést már alsó tagozatban érdemes megkezdeni. Ehhez – többek között – remek segédeszközt kínál a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által kifejlesztett Nemzeti Pályorientációs Portál, ahol gyerekek és pedagógusok számtalan segítséget találnak a reális életpálya kialakításához, a tesztektől a szakmaleírásokon át.¹⁶ Érdemes a területileg illetékes kormányhivatal munkaügyi központjával e téren is szoros kapcsolatot kialakítani és kihelyezett szolgáltatásokat igénybe venni, illetve más járások gyakorlatát megfigyelni, elemezni, átvenni.
- *Javasolt a középfokon továbbtanulók számára tanulást, felkészülést, a lemaradás pótlására alkalmas támogató formákat, lehetőségeket tervezni a településeken. Akár ifjúsági, közösségi keretekben, IT-pontokon is megvalósulhat a kezdeményezés*
- Javasolt a járásban a szakszolgálati ellátást biztosító intézmény munkájának további megerősítése.

¹⁶<http://eletpalya.munka.hu/>

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítási folyamatai
1. Működjön a minőségi oktatás, a hátránykompenzációra, az egyéni képességek szerinti differenciálásra képes, azt hatékonyan végző iskolaszerkezet, mely szegregációtól mentes.	A mindenki számára elérhető intézményi struktúra és az egyéni fejlesztést is teljesítő pedagógiai kultúra meghonosodik.	Készüljön el, és évente kerüljön frissítésre a kistérség (társulás) minőségi oktatásának, szerkezetének fejlesztési terve A kistérségi társulás nem működik.	évente frissített, értékelt fejlesztési terv(ek) A kistérségi társulás nem működik.	Alakuljon meg a közoktatás egységes mutatóinak, minőségi javításának kidolgozását, és az intézményhálózat szerkezeti átalakításának tervezését, és a megvalósítását irányító, követő, ellenőrző menedzsment csoport kistérségi, illetve társult települések szintjén. Készüljön el a működési struktúrája, melynek alappillére az oktatási kerekasztal.	Kistérségi oktatási fejlesztőmenedzsment és annak munkaterve, ellenőrzési terve A kistérségi társulás nem működik.	Polgármesterek, intézményfenntartók KLIK	A rövidtávú indikátorok teljesültek. A középtávú indikátorok megvalósulási folyamata a <i>fenntartó-váltás miatt csak részben valósultak meg.</i> Mindenképpen indokolt, hogy a hosszú távú indikátorok teljesülése érdekében együttműködési megállapodás kötése az új fenntartóval, a KLIK-kel. A kistérségi társulás nem működik. A <i>KLIK átszervezés alatt.</i>
	A diákok optimális fejlődéséhez, fejlesztéséhez a családok és helyi közösségek bevonásával támogató háló, szolgáltató rendszer működik.	Induljon meg a megvalósítási folyamatok ellenőrzése, értékelése.	Ellenőrzési jegyzőkönyvek	Döntés az intézmények fenntartásáról, illetve a leendő fenn-tartókkal való együttműködésről	Kialakult működési struktúra	Gyerekbiztonság, fenntartók, igazgatói műhely KLIK	
				A szakma és a nyilvánosság tájékoztatása az ellenőrzés, értékelés eredményeiről.		Szerződések, megállapodások	Polgármesterek, intézményfenntartók, igazgatói műhely KLIK

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítási folyamata
		Készüljenek el az intézményi struktúra és tartalmi fejlesztések tervei, és ezzel összhangban, kerüljenek átdolgozásra a helyi alap- és szabályozó dokumentumok	Átdolgozott oktatási programok, fejlesztési tervek	Várható gyereklétszám és helyzet elemzése	kibővített, intézményi és települési szintű helyzetelemezés	gyerekiroda oktatási referens KLIK Esélyegyenlőségi koordinátor / felelős, gyerekesélyiroda, közoktatási referens	<i>A jogszabályi változások tükrében újra kell gondolni a közép és a hosszú távú célkitűzések megvalósíthatóságát</i>
2. Épüljön be, érvényesüljön az oktatási kerekasztal tevékenysége a mindenkori helyi, térségi, hivatalos struktúrába.	Szabályozott eljárásrend a kerekasztal működéséről és együttműködéséről az érintettekkel: társulás, kormányhivatal, települési önkormányzatok, intézmények, szülői csoportok, stb.	Készüljön el a társulási, járási oktatási problématerkép és intézkedési/fejlesztési terv A kistérségi társulás nem működik.	Működő kistérségi, társulási oktatási kerekasztalok, társulási/Intézményi fejlesztési tervek, átdolgozott alap és szabályozó dokumentumok A kistérségi társulás nem működik.	Induljon meg települési és kistérségi (társulási) szinten oktatási kerekasztal, az iskola fenntartásában és használatában érintett szereplők részvételével. Kerüljenek feltárássra a helyi, társulási, kistérségi problémák. A kistérségi társulás nem működik.	Működő oktatási kerekasztal, problématerkép elkészül. A kerekasztal megoldási alternatívákat dolgoz ki	KLIK Esélyegyenlőségi koordinátor / felelős, gyerekesélyiroda, közoktatási referens, fenntartók	<i>A jogszabályi változások tükrében újra kell gondolni a közép és a hosszú távú célkitűzések megvalósíthatóságát.</i> <i>A kistérségi társulás nem működik. Az iskola működési gyakorlatának kialakítására a jelen körülmények között nincs ráhatásunk.</i>
			Adatbázis és annak elemzése, értékelése, megosztása a nyilvánossággal		Legalább félévente strukturált összefoglaló és ennek megosztása a nyilvánossággal a tevékenységekről, eredményekről	KLIK	

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítási folyamata
				Alakuljanak az egyes problémakörökhöz települési, kistérségi (társulási) tervező/fejlesztő csoportok. A kistérségi társulás nem működik.	A munkacsoportok helyzet összefoglalói és megoldási munkatervei, ezek nyilvánossága. A kistérségi társulás nem működik.	Esélyegyenlőségi koordinátor / felelős, gyermekesélyiroda, közoktatási referens, fenntartók	A fenntartóváltás következtében 2014. 01. 01-jével megvalósult „az egész nap az iskolában” szervezési forma. Így a középtávú célkitűzés megvalósulásának feltétele biztosított hosszútávon.
				Kerüljenek felmérésre az elsősorban 5-8. osztályosok és a szakiskola délutáni, tanulást segítő, támogató intézményi, közösségi, alternatív és / vagy egész napos iskola megvalósítási feltételei, ezek iránti igények, feltételek.	Elkészült és közzétett felmérés	KLIK Esélyegyenlőségi koordinátor / felelős, gyermekesélyiroda, közoktatási referens	Pedagógusok munkáltatója a KLIK, járási szinten is elkészült az oktatásba bevonható pedagógusok adatbázisa. Szakos ellátást utazópedagógusokkal biztosítja a fenntartó.
		Megindul a kistérségi /társulási szintű pedagógus helyettesítési rendszer	A szakos ellátottság 10 %-kal javul	A kistérségben élő, illetve az oktatásba bevonható pedagógusok adatbázisa elkészül	adatbázis	Felmérés gyerekiroda közoktatási referens KLIK	

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósít folyamata
3. Működjenek a felzárkóztatás délutáni, települési, intézményi vagy közösségi formái.	Az iskolás, középiskolás korúak, kiemelten a hátrányos helyzetűek 60 %-a szervezett, délutáni tanulást segítő, felzárkóztató, tehetséggondozó formában vesz részt.	Induljon meg délutáni tanulást segítő felzárkóztatási forma az 5-8. osztályosok, illetve a középiskolában, vagy egész napos iskola azokon a magas HH-s intézményekben, illetve településeken, ahol ez még nem biztosított, illetve alacsony számú a részvétel..	Legalább 10 fő 5-8. osztályos általános illetve középiskolás hátrányos helyzetűvel rendelkező településen egy működő, tanulást, felzárkóztatást segítő intézményi és / vagy közösségi forma.	Kerüljenek felmérésre az elsősorban 5-8. osztályosok és a szak-középiskola délutáni, tanulást segítő, támogató intézményi, közösségi, alternatív és / vagy egész napos iskola megvalósítási feltételei, ezek iránti igények, feltételek.	Strukturált összefoglaló a felmérés eredményéről	Esélyegyenlőségi koordinátor / felelős, gyermekesélyiroda, közoktatási referens A kistérségi társulás nem működik.	A rövid és a középtávú indikátorok teljesültek. Baranyajenőn eredményesen működik a napközi. Gödrén, Mágocson, a HHH tanulók megsegítésére beindult a „Tanulni jó” program. Patrónus tanárok működése (munkaügyi központ által 3 iskolában) 2014. 01. 01-jével megvalósult „ az egész nap az iskolában ” szervezési forma. Így a középtávú célkitűzés megvalósulásának feltétele biztosított hosszútávon.
				Készüljön megvalósíthatósági tanulmány a délutáni tanulási formák, ellátások bevezetésének lehetőségeiről és / vagy az egész napos iskola megteremtéséről.			

Hosszútáv(10év)		Középtáv(3év)		Feladat(rövidtáv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚOKTATÁS							
Hosszútávúcélok(10 év)	Hosszútávúcélok indikátorai	Középtávúcélok(3év)	Középtávúcélokindikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítás folyamata
.Kerüljenek felülvizsgálatra a kistérségi (társulási),intézményi fejlesztési tervek.	Legalább5%-kal csökken a hiányzás.	Évente kerüljön frissítésre és értékelésre a kistérségi/társulási/települési teljesítmény és eredménymutató adatbázis. A kistérségi társulás nem működik.	Az adatbázis értékelések hozadékai mentén felülvizsgált és korrigált járási(társulási), települési,fejlesztési és megvalósítási tervek. A kistérségi társulás nem működik.	Kerüljenek visszacsatolásra kistérségi intézményi szinten az eredmény és teljesítménymutatók a fenntartók, intézményhasználók felé.	Készüljön el a társulási,települési,intézményi szintű adatbázis A kistérségi társulás nem működik.	gyerekiroda, iskolák, fenntartók KLIK	A társulási, települési,intézményi szintű adatbázis elkészült. Aközép és a hosszútávú indikátorok teljesülése a fenntartóváltás függvényében érdemes vizsgálni. A cél eléréséhez a fenntartóval közös stratégia kidolgozása szükséges
	Legalább5%-kal csökken a kompetenciaméréseken az 1. képességszintet el nem érő tanulók aránya. A sásdi középiskolában volt ilyen mutató jelenleg nincs adatunk				Intézményi/települési/kistérségi(társulási) beszámolók A kistérségi társulás nem működik.	gyerekiroda, iskolák, fenntartók	A közép és a hosszú távú indikátorok teljesülése a fenntartóváltás függvényében érdemes vizsgálni. A cél eléréséhez a fenntartóval közös stratégia kidolgozása szükséges
5.Épüljönbe a követő rendszer a helyi és térségi hivatalos struktúrába.	minden gyermek egyéni teljesítménye nyomon követhetővé válik	szükségletekre irányuló fejlesztések megvalósítása	Hiányterületek,és a fejlesztések eredményességét követő rendszer kiépül.	Készüljenek intézkedési, beavatkozási tervek a hiányok kompenzálására.	beavatkozási, fejlesztési tervek		

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósít folyamata
6. Legyen elérhető valamennyi, az ellátásokat igénylő, arra jogosult intézmény és diák számára a fejlődését segítő terápiák.	Az igényekhez képest legalább 90%-os ellátás biztosított.	Legalább egy újabb szolgáltatás kerüljön bevezetésre	újabb szolgáltatások száma, részt vevő gyerekek száma	Készüljön koncepció és együttműködés a szakszolgálati ellátás fejlesztésére	együttműködési megállapodás, fejlesztési terv	gyerekiroda iskolák, fenntartók	A fenntartóval együttműködési megállapodás keretében kell a feladatokat meghatározni annak érdekében, hogy a közép és a hosszú távú célok teljesüljenek. A pedagógiai szakszolgálat véleménye szerint a Sásdi Tagintézmény szakember ellátottsága
7. Épüljön ki a pedagógus és szülői tanácsadói rendszer	rugalmasan, mindenki számára ingyenesen és rendszeresen elérhető szolgáltatás					KLIK gyerekiroda iskolák, fenntartók, szolgáltatók	
		Működjenek rendszeresen tematikus műhelyek	A tematikus pedagógiai műhelyek fejlesztő gyakorlatai beépülnek az intézmények pedagógiai, szabályozó dokumentumaiba és a napi működésébe.	Alakuljanak tematikus pedagógiai műhelyek, segítség a hiányterületek mérséklésének fejlesztési gyakorlatát.	tematikus műhelyek száma, alkalmak száma, elfogadott javaslatok száma	gyerekiroda , iskolák, köz-oktatási referens gyerekiroda , iskolák, köz-oktatási referens	A rövid és a középtávú célkitűzések teljesültek, működnek a pedagógiai műhelyek.
			A műhely eredményei, jó gyakorlatai rögzítésre és megosztásra kerülnek.				A jó gyakorlatokról a kiadvány elkészült.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megvalósítási folyamata
8. Az intézmények és családok kapcsolatának megerősítése	Életképes, probléma érzékeny családi segítő háló kiépül.	Épüljön ki a családokat bevonó, szülőket segítő háló	Szakmaközi együttműködésben megvalósuló szülői szolgáltatások száma	Kerüljön kidolgozásra, hogyan vonhatók be az érintett családok a gyermek fejlesztésébe, illetve milyen módon (ösztönzővel, szolgáltatással) csökkenthető a család anyagi, szociális, mentális státuszából adódó hátrány.	Beavatkozási, fejlesztési tervek	gyerekiroda, fenntartók, szolgáltatók	Az intézmények és a családok kapcsolata folyamatosan erősödik. Megvalósultak a szakmaközi együttműködések. Elkészültek a beavatkozási, fejlesztési tervek.

3.5. Kockázatelemzés (A projekt végrehajtása során esetlegesen felmerülő kockázatok, illetve azok kezelésének módja)

	Erős-ségek (0-3)	A kockázati mechanizmus leírása	A kockázatkezelés módja
I. Jogi	2	A folyamatosan változó szakmai és pénzügyi szabályozók veszélyeztethetik a projekt megvalósítását	Hatékony szakmai érdekképviselő és érdekérvényesítés támogatása, tudatos projektmenedzsmenti tevékenységek.
Külső tényezők			
Belső tényezők	1	A projekt komplexitása (több ágazat, több szereplő-jének részvétele) nehezítheti annak megvalósítását (az eltérő szakmai érdekeken túl, az eltérő/nem összehangolt jogi szabályozás kompetencia problémákat okozhat).	A Gesztor megfelelő intézkedései (politikai és szakmai). Tudatos, tervezett és proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek, elsősorban a partnerség működtetése terén.
II. Szakmai/szakmapolitikai			
Külső tényezők	2	Folyamatosan változó szakmai környezet (elvárások: jogszabályok, nemzetállami koncepciók)	A Gesztor megfelelő intézkedései (politikai és szakmai). Hatékony szakmai érdekképviselő és érdekérvényesítés támogatása, tudatos projektmenedzsmenti tevékenységek.
	2	Konkurens projektek, programok, szolgáltatások, illetve szakmai ellenérdekeltségek (elsősorban a jelenlegi humán szolgáltatók részéről).	Tudatos projektmenedzsmenti tevékenységek (elsősorban ún. közös érdekeltsgű feladat- és szolgáltatás szervezés – helyi és térségi szinten egyaránt).
Belső tényezők	2	Szakmai együttműködő partnerek: nem megfelelően teljesítik feladataikat, információáramlás hiányosságai, esetleges szakmai ellenérdekeltségek, „visszacsatolások” elmaradása	A Gesztor megfelelő intézkedései (a partnerségi háló tényleges működtetése). Tudatos, tervezett és proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek (pl. rendszeres egyeztetések, megbeszélések, ún. belső monitoring tevékenységek).
	2	Programszemélyzet: nem megfelelő működés, kompetencia zavarok, kommunikációs problémák.	Tudatos, tervezett és proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek (pl. rendszeres egyeztetések, munkamegbeszélések, csapatépítés).
	2	Célcsoport: a mélyszegénységben élő egyének és családok nem megfelelő motivációja a szolgáltatások igénybe vételére, szolgáltatói ellenérdekeltségek, az ágazatközi együttműködésekhez a szereplők nem megfelelő „hozzállása”.	Tudatos, tervezett és proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek (pl. a tervezett projekt megfelelő megvalósítása pl. hálózatépítés, közösségi részvételen alapuló tervezés biztosítása, megfelelő PR és marketing tevékenységek).
III. Pénzügyi			
Külső tényezők	2	A pénzügyi szabályozók változásai.	Hatékony projektmenedzsmenti tevékenységek
Belső tényezők	1	A projekt-fenntarthatósága során adódó pénzügyi nehézségek (pl. finanszírozási, likviditási problémák).	Tudatos, tervezett és proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek (pl. megalapozott tervezés, folyamatos belső monitoring tevékenységek, kiegyensúlyozott pénzügyi irányítói tevékenységek).

A Gesztornak a jelen körülmények között térségi szinten nincs ráhatása a stratégiára.

Belső monitoring rendszer bemutatása:

A fenntarthatóság érdekében a projekt belső folyamatértékelését egyrészt a tudatos, proaktív projektmenedzsmenti tevékenységek biztosítják, illetve az együttműködő szakmai partnerek részvételével zajló szakmai, szakmaközi műhelymunkák, Gyerekesély Bizottság munkája, és a Gyerekesély iroda, melyek során a projekt megvalósítás aktuális kérdéseinek megbeszélése, a tevékenységek értékelése napirenden lesznek.

4. FELÜLVIZSGÁLAT EREDMÉNYEKÉNT JAVASOLT KIEGÉSZÍTÉSEK, MÓDOSÍTÁSOK

Cél: Egy olyan átfogó stratégia megfogalmazása, mely a közösen kialakított prioritások mentén, középtávon törekszik a gyermekek és családjaik helyzetének javítására.

A stratégiai célok eléréséért a települési önkormányzatok, polgármesterek és a képviselők a felelősek. A Gyerekesély Bizottság megfelelő működése is csak politikai legitimáció mellett érvényesülhet. A politikai legitimációt pedig társadalmi legitimációval is alá kell támasztani.

A megváltozott szükségleteknek megfelelően, alkalmazkodva a jogi szervezeti szakmapolitikai környezet igényeihez, mindezt figyelembe véve készült a megvalósíthatónak ítélt Cselekvési Terv.

A stratégia felülvizsgálatához a 2011-es KSH, a 2014-es TeIR, a 2014-es MTA adatbázis és a 2015-ös KIR adatok álltak rendelkezésre.

4.1. Cselekvési Terv

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
KORAI KÉPESSÉGGONDOZÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok Indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megjegyzés
1. A gyerekek jóllétének biztosítása	Az óvodába belépő 3 éves gyermek egészséges, és eléri veleszületett képességeinek optimumát, az összes fejlődési területen (mozgás, értelem, érzelem, nyelv és kommunikáció, észlelés). DIFER-mérések. Az eredmények a jelenlegihez képest minimum 50 %-kal javulnak a korai képességgondozásban részt vevők körében	Az óvoda-, később az iskolára való felkészültség javítása	Az óvodába belépő 3 éves gyermek egészséges, és eléri veleszületett képességeinek optimumát, az összes fejlődési területen (mozgás, értelem, érzelem, nyelv és kommunikáció, észlelés). DIFER-mérések. Az eredmények a jelenlegihez képest minimum 15 %-kal javulnak a korai képességgondozásban részt vevők körében	A 0-3-5 éves gyermekekkel foglalkozó intézmények és szakemberek feladatainak és felelősségén alapuló együttműködés folytatása. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetőségeinek bővítése.	Az újonnan felállt szociális ellátórendszerben dolgozó érintett szakemberek folytatják a térségben a projekt során meghonosított korai képességgondozás módjait, szintereit és az egyes szakmák ezzel kapcsolatos feladatait.	gyerek - iroda	
			ellátott körzetek száma, képzett, kisegítő személyzet rendelkezésre állása	A védőnői, gyermekorvosi, szakszolgálati és gyermekjóléti szolgáltatás kiterjesztése a településeken lévő közösségi terekbe	évi három alkalom/ közösségi terek	érintett szolgáltatók, gyerekiroda	Baba-mama klubok működése

		Induljon meg Biztos Kezdet jellegű–a korai fejlesztést preferáló-nevelési, közösségi szintér– Gyerekház, Gyereksziget	Legalább három újabb szolgáltatás működik a járásban minimum60gyermekrendszeres részvételével	kora gyerekkori prevenciószűrés	meglévő szolgáltatások bővítése,	gyerekiroda	A kistélepüléseken e szolgáltatási formák utazó játszóbusszal megvalósíthatóak.
2.Ahátrányos helyzetű családok deprivációs ciklusának megtörése	Az iskolai teljesítmény javulása,a megfelelő életkorban történő beiskolázási mutatók javulása, az egyes képességterületeken való elmaradás csökkenése az érintett csoportban a jelenlegi azonos korosztályhoz képest legalább 20%	Szülők együttműködésének megnyerése, támogatása saját erőforrásaik mobilizálásában;szülői szerepükben való megerősítésük a gyermek egészséges,harmonikus személyiségfejlődése és képességeinek optimális kibontakozása érdekében	Szülőkkel közös rendezvények, alkalmak száma,a veszélyeztető,károsító tényezők(magatartások)mérséklődése, partneri viszonya szülő és a gyermekintézmények között,szülői részvételi fórumok megteremtése	A szülői szerep megerősítését segítő Biztos Kezdet szemlélet elterjedését segítő találkozók, fórumok szervezése	évi hat alkalom	érintett szolgáltatások vezetői, gyerekiroda	

<p>3. A hátrányos helyzetű családokban élő gyerekek jövőbeni sikeres társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának meg-alapozása</p>	<p>Az iskolai pályafutás eredményességének/sikerességének javítása</p>	<p>A fejlődési egyenlőtlenségek korai felismerését, a korai szűrést és az adekvát fejlesztés megvalósítását biztosító rendszer előkészítése, bevezetése. A szülők informálása a szükséges teendőkről, a rendelkezésre álló támogató rendszerekről, és segítségnyújtás a szolgáltatások elérésében.</p>	<p>Korai mérés és szűrések felülvizsgálata, továbbfejlesztése</p>		<p>szakmaközi műhelyek működése</p>	<p>gyerek - iroda</p>	<p>Szakmaközi műhelyek működése a kitűzött célok elérése érdekében A védőnői prevenció szakmai műhely működése</p>
---	--	--	---	--	-------------------------------------	-----------------------	--

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			Megjegyzés
Cél	Indikátor	Cél	Indikátor	Tartalma	Indikátor	Felelős	
NAPKÖZBENI ELLÁTÁSOK							
1 A szülői szerepek, szülő kompetenciák megerősítése, a család támogatása a gyermeknevelésben	jobb együttműködés a szülők és intézmények között	szülőknek, illetve családoknak szervezett, az intézmények és a családok közötti rendszeres kommunikációt és bizalmat elősegítő szolgáltatások, rendezvények a napközbeni ellátásokhoz kapcsolódóan elérhetők	rendezvények száma, szülői elégedettség növekedése, motiváltság az együttműködésre	a szülőkkel, családokkal a kapcsolat- tartás erősítése	szülői klubok folyamatos működtetése (legalább 3 óvoda)	gyerekiroda	
2. A 3-6 éves gyermekek napközbeni ellátásának fejlesztése a családból hozott hátrányok enyhítése érdekében	Az iskolaéretlen gyermekek arányának 20 %-os csökkenése	A DIFER-mérésekhez igazodó fejlesztési rendszer kidolgozása és bevezetése	egyéni és csoportos fejlesztésekben való résztvevők arányának növekedése	Óvodai DIFER-mérés folytatása, a mérés eredményeinek kiértékelése, szükség esetén az egyéni fejlesztések megvalósítása	éves tervek intézményenként	óvodavezetők, gyerekiroda	Az óvodákban a DIFER mérőanyagok használata Óvodai IPR segíti a célok elérését
		Szakszolgálat szükségleteknek megfelelő tevékenysége az intézményekben	Az ellátandó gyermekek a megfelelő óraszámban helyben jutnak a szolgáltatásokhoz. A szolgáltatásokban a csoportos formák és közösségi programok is teret nyernek az egyéni fejlesztés mellett a megelőzés érdekében	Utazó szolgáltatás szinten tartása	A helyben ellátott gyermekek száma/év/ projekt által alkalmazott szakemberek	gyerekiroda	pályázatfüggő

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÓVODÁZTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megjegyzés
1. Az óvodáskorú kisgyermek optimális fejlődéséhez, a családok bevonásán keresztül is hozzájáruló szolgáltató rendszer működik	az óvodákba 3 évesen beíratott gyermekek száma	Készüljön el, és évente kerüljön frissítésre egy járási/települési képességek követő adatbázis	Hiányterületek, és a fejlesztések eredményességét követő rendszer kiépül.	Folyamatosan kerüljenek visszacsatolásra települési, óvodai szinten az iskola-érettségi és DIFER vizsgálatok eredményei, készüljenek intézkedési, beavatkozási tervek a hiányok kompenzálására.	Strukturált összefoglaló a felmérés eredményéről	gyerekbizottság, gyerekiroda	
	a beíratott gyermekek közül a rendszeresen óvodába járók száma					gyerekbizottság	.
	Legalább 15 %-kal csökken az iskolára éretlen, az iskolába időbe belépő gyermekek aránya.		Legalább 5 %-kal csökken az iskolára éretlen, az iskolába időbe belépő gyermekek aránya.	Egyéni fejlesztések. Az érintett családok bevonása a gyermek fejlesztésébe – különösen az óvoda nélküli településeken -, illetve milyen módon (össztönzővel, szolgáltatással) csökkenthető a család anyagi, szociális, mentális státuszából adódó hátrány.	Nyilvános, hozzáférhető települési, intézményi adatbázis frissítése (intézményi statisztika)	gyerekbizottság gyerekiroda	Együttműködési megállapodás az óvodákkal.

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÓVODÁZTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megjegyzés
			Az óvodai műhely fejlesztő gyakorlatai beépülnek az intézmények pedagógiai dokumentumaiba és a napi működésbe	Az óvodai fejlesztő műhelyek intézményenként szerveződnek, fejlesztő gyakorlatai beépültek az intézmények pedagógiai dokumentumaiba és a napi működésbe			Ez az óvoda-pedagógusok folyamatos szakmai feladata
			Családok elégedettség-e az óvodákkal növekszik, a szülők részvétele az óvodai rendezvényeken, közös programokon növekszik, különös tekintettel a hh és hhh gyermekek szüleire	szülőklubok rendszerének kiterjesztése lehetőség szerint: Tormás, Vásárosdombó	szülőklubok száma alkalmak száma (legalább havi egy/intézmény)) további közös formák kidolgozása és beépítése a beavatkozási tervbe	gyerekiroda, intézmény vezetők, gyereki-zottság	Kapcsolódás: 1.cél

Hosszú táv (10 év)		Középtáv (3 év)		Feladat (rövid táv)			
ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS							
Hosszú távú célok (10 év)	Hosszú távú célok indikátorai	Középtávú célok (3 év)	Középtávú célok indikátorai	Tartalma	Indikátor	Felelős	Megjegyzés
1. Épüljön be, érvényesüljön az oktatási kerekasztal tevékenysége a mindenkori helyi, térségi, hivatalos struktúrába.	Szabályozott eljárásrend a kerekasztal működéséről és együttműködéséről az érintettekkel, települési önkormányzatok, intézmények, szülői csoportok, stb.	Készüljön el a települési, oktatási probléma- térkép és intézkedési terv	Működő járási, oktatási kerekasztal	Oktatási kerekasztal létrehozása: pedagógusok, segítő szakmák, valamint szülői szervezetek képviselőinek részvételével	Működő oktatási kerekasztal	KLIK gyerekesélyiroda	.Együttműködési megállapodás a fenntartóval
2. Működjenek a felzárkóztatás délutáni, települési, közösségi formái.	Az iskolás, középiskolás korúak, kiemelten a hátrányos helyzetűek szervezett, délutáni tanulást segítő, felzárkóztató, tehetséggondozó formában vesznek részt.	Folytatódjon a délutáni tanulást segítő felzárkóztatói forma az 1-8. osztályosok, illetve a középiskolások részére települési szinten. Újonnan létrejövő közösségi terek bevonása.					
3. Az intézmények és családok kapcsolatának megerősítése	Életképes, probléma érzékeny családi segítő háló kiépül.	Épüljön ki a családokat bevonó, szülőket segítő háló	Szakmaközi együttműködésben megvalósuló szülői szolgáltatások száma	Kerüljön kidolgozásra, hogyan vonhatók be az érintett családok a gyermek fejlesztésébe, illetve milyen módon (ösztönzővel, szolgálta- tással) csökkenthető a család anyagi, szociális, mentális státuszából adódó hátrány. (szakmaközi műhelymunkák során)	Módszertani segédanyag	gyerekiroda, KLIK	Megvalósulása nem megfelelően történt meg. Téma lehetősége a szakmai és szakmaközi műhelymunkákon.

4.2 A megvalósítás folyamata

A Cselekvési Tervben foglaltak megvalósítása, továbbá értékelése, ellenőrzése és az ennek során nyert információk visszacsatolása, a Gyerekesély Bizottság feladata.

Kistérségi Gyerekesély Bizottság feladatai:

- a stratégiában megfogalmazottak megvalósulásának figyelemmel kísérése, a kötelezettségek teljesítésének nyomon követése, dokumentálása, és mindezekről a település képviselő-testületének rendszeres tájékoztatása,
- annak figyelemmel kísérése, hogy a megelőző időszakban végrehajtott intézkedések elősegítették-e a kitűzött célok megvalósulását, és az ezen tapasztalatok alapján esetleges új beavatkozások meghatározása
- a lefektetett célok megvalósulásához szükséges beavatkozások évenkénti felülvizsgálata, aktualizálása,
- az esélyegyenlőséggel összefüggő problémák megvitatása
- az elért eredmények nyilvánosság elé tárása, kommunikálása
- A kiemelt problématerületekre a terület aktorainak részvételével **munkacsoportokat** alakítanak. A munkacsoportok vezetői egyben tagjai a GYEP Bizottságnak is, a munkacsoportok rendszeresen (min. évente) beszámolnak munkájukról a GYEP Bizottságnak.

GYEP Bizottság működése:

- Évente legalább négyszer ülésezik
- Működését megfelelően dokumentálni kell, üléseiről jegyzőkönyv készül.
- Javaslatot tesz a Kistérségi Gyerekesély Stratégia megvalósulásáról készített beszámoló elfogadására, vagy átdolgoztatására, valamint a Program szükség szerinti módosítására
- A GYEP Bizottság egy-egy beavatkozási terület végrehajtására felelőst jelölhet ki tagjai közül, illetve újabb munkacsoportokat hozhat létre

5. FELÜLVIZSGÁLAT LEGITIMÁCIÓJA

A gyerekesély stratégiában foglaltakat csak a „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégiából levezetve lehet értelmezni, az egész program alapidokumentumát a Nemzeti Stratégia jelenti. A Nemzeti Stratégia sajátossága, hogy tudományosan megalapozott tényeken alapuló jogszabály, amely minden szereplő számára hosszú távú feladatokat jelöl ki. Szándékos be nem tartásuk, illetve akaratlagos hátráltatásuk e szerint kerül elbírálásra.

Amennyiben az évente elvégzendő felülvizsgálat során kiderül, hogy a stratégiában vállalt célokat nem sikerül teljesíteni, a GYEP Bizottság 30 napon belül jelentést kér a beavatkozási terület felelősétől, amelyben bemutatja az indikátorok teljesülése elmaradásának okait, és a beavatkozási tevékenységek korrekciójára, kiegészítésére vonatkozó intézkedési tervjavaslatát annak érdekében, hogy a célok teljesíthetők legyenek. A GYEP Bizottság a beszámolót a benyújtástól számított 30 napon belül megtárgyalja és a szükséges intézkedéseket megteszi.

A felülvizsgált Gyerekesély Stratégiát mindenképp módosítani szükséges, ha megállapításaiban lényeges változás következik be, illetve amennyiben a tervezett beavatkozások nem elegendő módon járulnak hozzá a kitűzött célok megvalósításához.